

Věnuje spisovatel.

**JE-LI SPOR
MEZI VĚDOU
A VÍROU?**

Odpovídá

Ph. Dr. Eugen Kadeřávek,

univ. profesor filosofie a apologetiky v. v.,
řeholní kněz v Želivě.

©

*Spis obdržel mimořádný příspěvek
z Karlachovy nadace.*

V PRAZE 1914.

Knih tiskárna Spolku sv. Bonifáce v Praze II.
Nákladem spisovatelovým.

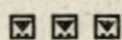
Věnuje spisovatel.

Je-li spor mezi vědou a vírou?

Odpovídá

Ph. Dr. EUGEN KADEŘÁVEK,

univer. profesor filosofie a apologetiky v. v., řeholní kněz
v Želivě.

Spis obdržel mimořádný příspěvek z Karlachovy nadace.

V PRAZE 1914.

Nákladem spisovatelovým. — Tiskem knihtiskárny Spolku
sv. Bonifáce v Praze.

„NIHIL OBSTAT.“

Pragae, 4. februarii 1914.

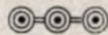
Dr. Antonius Podlaha,
censor.

„IMPRIMATUR.“

Pragae, 4. februarii 1914.

Dr. Joannes Sedlák,
vicarius generalis.

Podobnou approbaci k tisku udělili
Nejdůstoj. představení řádu praemonstrátského.

Slovutnému

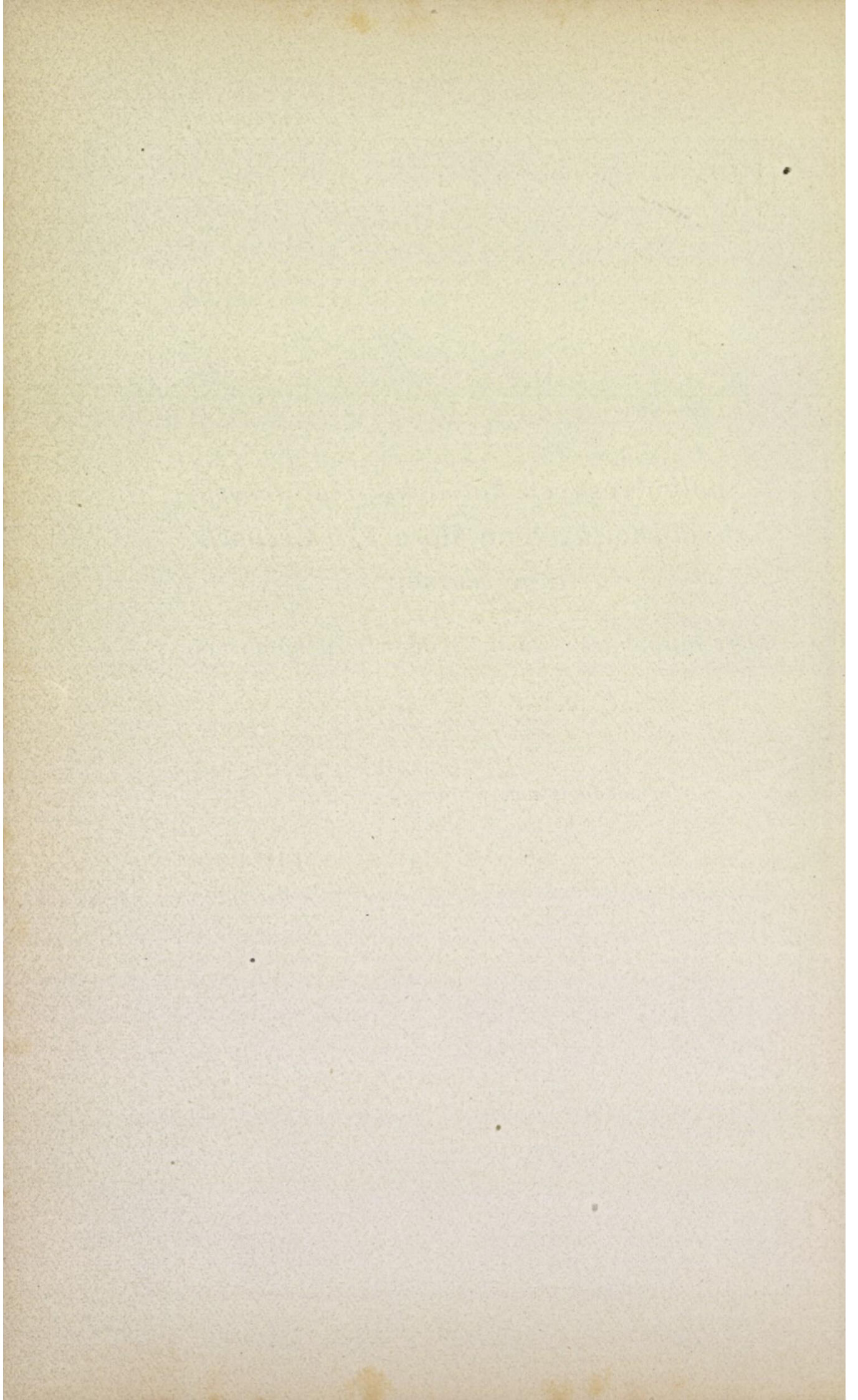
*Spolku českých katolických profesorů
středoškolských na Moravě, v Čechách
a ve Slezsku,*

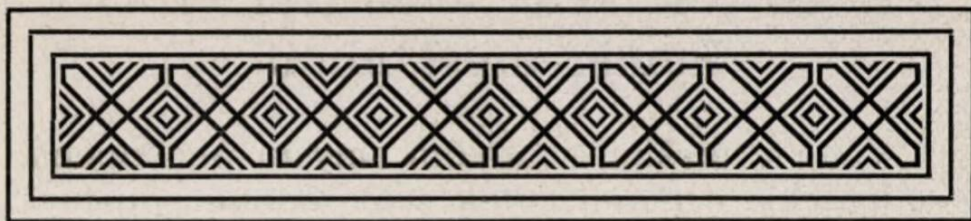
kteří harmonicky spojují vědu a víru katolickou,

věnuje tento spis

v dokonalé úctě oddaný

spisovatel.

ÚVOD.

Je-li spor mezi vědou a vírou?

Na tuto otázku odpověděl r. 1870 církevní sněm vatikánský: Spor mezi vědou a vírou nemůže býti, poněvadž tentýž Bůh jest původcem vědy a víry; tentýž Bůh se zjevuje ve vědě přirozeně, ve víře nadpřirozeně; Bůh sám sobě nemůže odporovati. Odpor může býti jenom zdánlivý, když věda pokládá mylně za pravdu, co pravdou není, anebo když theolog pokládá za článek víry, co článkem víry není. Proto může býti takový odpor odklizen, když lepším bádáním se ukáže, že buď věda se mýlí anebo theolog, jenž ovšem není totožný s Církví, jež články víry stanoví. Posud jsou takovým způsobem všechny odpory odklizeny; lze doufati, že budoucí odpory také budou odklizeny.

Pravdu sněmu vatikánského blíže vysvětlím, že pravého sporu není.

1. Co jest věda a co jest víra? Poměr mezi nimi.

Věda v širším, rodovém smyslu pochopená, jest logicky v jeden celek uspořádaná soustava více myšlenek o jednom předmětu, objektivně zřejmých a subjektivně jistotných. Na př. lučba, matematika, gramatika, filosofie,*) dějepis, z bohovědy katolické na př. dogmatika, morálka, pastorálka, jež se zabývají myšlenkami, vírou katolickou nabytými. Při těchto všech vědách pokládáme myšlenky za pravdivé proto, že jim ve skutečnosti odpovídají věci; při nich shledáváme pravdu a tu logickou, srovnalost myšlenky s věcí. Definice vědy shora pověděná všem těmto soustavám myšlenek přísluší. Tu tedy není sporu mezi vědou a vírou.

Avšak pravda myšlenek musí spočívat na poznatelnosti, zřejmosti, evidenci věcí objektivné, má-li vzniknouti v subjektu myslícím jistota. Tato zřejmost jest buď vnitřná, z věci samé vycházející, buď zevnější, na hodnověrném svědectví, na víře spolehlivé založená. První vědy, těšící se zřejmosti vnitřné jsou vědy ve smysle užším, druhovém, vědy vnitřně evidentní, vědy, abych tak řekl, vědecké, na př. lučba, matematika, gramatika, filosofie, druhé jsou vědy věrecké, zevně evidentní: dějepis, bohověda katolická. Věda přirozeně věrecká jest dějepis, který spočívá na víře lidskému svědectví věnované; bohověda katolická jest věda, na víře Bohu, jeho svědectví nadpřirozenému věnované, za-

*) Bude zde vždy míněna filosofie křesťanská, aristoteličko-thomistická, která, jak uslyšíme, jest jediná pravá a pravdivá, nebude-li označena filosofie jiná.

ložená. Obě evidence jsou pro naše poznání nevyhnutelné. Neboť kdyby se učenec omezil tím, co on sám pozná z evidence vnitřní, bylo by jeho poznání vědecké chudé a kusé; proto musí jeden učenec se dovídati toho, co druhý učenec poznal a nemůže-li o tom se přesvědčiti, musí jemu věřiti, uznává-li jej víry hodným. Podobně jest škola, ve které se počíná a dále pěstuje věda vědecká, bez víry nemožná. A kdyby evidence zevnější postrádala evidence vnitřní, ze které chceme se dověděti, zdali svědek jest víry hodný, bylo by poznání vědecké nerozumné, slepé. Nemůže tedy říci učenec, že nic nevěří, ani věříci, že nic neví z věd vědeckých. Posléze budiž jenom krátce připomenuto, že život lidský není řízen toliko věděním, nýbrž také věřením. Tak tedy se spojují věda a víra podržující své zvláštnosti, nemísíce se ve spolek. Tu tedy není sporu mezi vědou a vírou.

Vědy dělíme podle původu jejich předmětů na obecné, jejichž předmět sám sebou již jest dán v oboru přírody anebo ducha, na př. mineralogie, věda o umění řečnickém, filosofická věda o náboženství, jaké jest založeno ve přirozenosti lidské, a na pozitivní, stanovní, jejichž předmět dán jest svobodnou vůlí lidskou anebo Boží, na př. věda o grammatice české, věda o právu římském, věda o náboženství katolickém, jaké dal Bůh člověku svobodně na podkladě náboženství obecného, ve filosofii vyšetřeného. Každý zajisté uzná, že věda pozitivní, stanovní nepostrádá vědeckosti proto, že jest stanovní. Vždyť věda stanovní stojí na podkladě vědy obecné; proto není sporu mezi touto a onou. Není tedy sporu mezi vědou a vírou.

Vědy dělíme podle způsobu, jakým se zjevuje Bůh, jehož jsoucnost, bytnost a působnost

filosofie vědecky dokazuje, v předmětech věd a ve vědách samých, podle zjevení Božího přirozeného a nadpřirozeného na přirozené, jakými jsou všechny vědy kromě teologie katolické, a na jednu nadpřirozenou, jakou jest jediné bohověda katolická. Nadpřirozenost, jež stojí nad přirozeností a jest jí podmíněna, jest bohovědou katolickou správně a řádně vyšetřena a dokázána; proto nepozbývá bohověda katolická vědeckosti proto, že jest vědou nadpřirozenou. Aby pak mohl člověk zjevení Boží nadpřirozené, v bohovědě katolické vykládané sobě přivlastniti k jeho praktickému prokazování v samém životě svém, dostává se jemu podle bohovědy katolické nadpřirozeného osvětlení rozumu a nadpřirozené síly svobodné vůle. A tak se těší člověk od narození z přirozeného světla rozumu, kterým chápe vědy přirozené, přirozené zjevení Boží, a od přijetí náboženství katolického z nadpřirozeného světla rozumu, kterým si přivlastňuje bohovědu katolickou, nadpřirozené zjevení Boží, kteréžto obojí světlo náleží harmonicky témuž rozumu lidskému. Není tedy sporu mezi vědou a vírou.

Ačkoli všechny vědy jsou anebo mají býti rozumny, tak aby šetřily zásad a zákonů, v logice vyšetřených, přece rozeznáváme 1. vědy zkušebné, jež užívajíce nejnižší abstrakce od hmoty uvažují jednotlivé předměty a jednotlivé děje, zkušeností zevnější anebo vnitřnou podávané, na př. fysika, mineralogie, fyziologie, vychovatelství, dějepis, pak 2. vědy rozumové, jež od věd zkušebných vycházejí, nad ně vystupují a nám podávají poznatky, jež pouhému rozumu jsou přístupny pro svou vyšší, ano nejvyšší abstrakci od hmoty, na př. matematika, filosofie, kterážto poslední věda jest spekulativná, jelikož jest věcnou, a na jednu vědu nad-

rozumovou, bohovědu katolickou, jež nám kromě poznatků zkušebných a rozumových, ve filosofii obsažených podává také poznatky nadrozumové, jež netěšíce se ze zřejmosti vnitřné přesahují chápavost rozumu lidského, pokud meškáme zde na zemi, a vyžadují, aby rozumu lidskému dostalo se nadpřirozeného světla, v předešlém odstavci vyloženého, kterým by je chápal. O těchto pravdách a dějích nadpřirozených dokazuje bohověda katolická, že jim přísluší zřejmost zevnější, jež poskytuje plnou jistotu, že jsou od Boha nadpřirozeně zjeveny, že jsou články víry od Církve katolické ku věření předloženými, jež se přijímají nadpřirozeným světlem rozumu, jehož se dostává z milosti od Boha těm, kteří se stávají údy Církve katolické, kteří s milostí Boží spolupůsobí. Také bohověda katolická o těchto pravdách a dějích nadpřirozených vykládá, že mají své analogie ve zkušenosti a filosofii, že souvisejí s jinými pravdami a ději, na jisto postavenými, jakož i s cílem, člověku vytknutým a že se stanou vnitřně zřejmými, staneme-li se po smrti účastnými nazírání Boha, jež jest od Boha spravedlivým v nebi jistotně slíbeno. Z té příčiny nezbavují nadrozumové pravdy a děje bohovědu katolickou vědeckosti. Není tedy sporu mezi vědou a vírou.

Vědy se dělí podle předmětů, kterými se zabývají, na přírodní, anthropologické a theologické. Přírodní vědy se zabývají třemi říšemi tvorů bezrozumných, neosobních. Anthropologické se zabývají člověkem, jenž svým tělem duší oživeným souvisí s přírodou, avšak svou duší, povahu duchovou mající, svým rozumem a svobodnou vůlí, jakož i svým sebevědomím a svou osobností nad přírodu jest povznesen a k pouhým duchům se blíží. Pokud

člověk sestává z těla, jehož formou podstatnou jest duše lidská, jest předmětem vědy přírodní, jež vyšetřuje lidský život vegetativný a sensitivní, člověku se zvířaty společný; pokud sestává z duše lidské, jež netoliko jest formou těla podstatnou, nýbrž také jest povahy duchové a jest opatřena mohutostmi nadsmyslnými: rozumem a svobodnou vůlí, jest předmětem filosofie, jež hlavně a přede vším vyšetřuje život lidský nadsmyslný, specificky člověku jako člověku příslušný, přibírajíc výsledky vědy přírodní o životu člověka vegetativním a sensitivním, který obojí se životem intelektuálním úzce souvisí, a jež vyšetřuje původ a cíl člověka. Kterak je též příroda předmětem filosofie, jež vyšetřuje veškero tvorstvo, uslyšíme. Od přírody a člověka vystupuje věda logicky k Bohu, jenž jest předmětem bohovědy, theologie. Bohovědu rozeznáváme dvojí: přirozenou a nadpřirozenou. Přirozená aneb obecná přísluší filosofii, která jedná ze zřejmosti vnitřné o přirozeném zjevení se Boha ve přírodě a člověku; avšak platnosti nemá samostatné, jsouc toliko podkladem bohovědy nadpřirozené. Nadpřirozená anebo stanovná bohověda, bohověda katolická stojí nad bohovědou přirozenou, ji jako svůj podklad předpokládajíc, dokazuje ze zřejmosti zevnější jsoucnost, bytnost a působnost Boha, nadpřirozeně v přírodě a člověku se zjevujícího, toto zjevení nadpřirozené vědecky vykládá, ukazujíc o něm, že není nerozumno, protirozumno, a podle obojího zjevení, jak přirozeného, tak nadpřirozeného sestavuje náboženství pro člověka, pro jeho rozum a svobodnou vůli, pro jeho poměr k Bohu a tvorstvu. Odtud patrna vědecká vědeckost bohovědy katolické a souvislost její s filosofií a vědami přírodními. Není tedy spor mezi vědou a vírou.

Dále se rozeznávají vědy podle příčin, jež

vyšetřují, bližších nebo vzdálenějších. Vědy zkušebné pro věci a děje jistého druhu jedinečné hledají nejbližší příčiny, jejich síly a zákony. Filosofie však přihlížejíc k oboru věcí širšímu a opět širšímu, až konečně k veškerenstvu věcí příčiny hledá pro tyto nejbližší příčiny, tedy hledá příčiny vzdálenější, pak hledá pro tyto příčiny příčiny ještě vzdálenější, až konečně přijde ku příčině nejvzdálenější, poslední, nejvyšší, která pro sebe příčiny nemá, k Bohu. Při tom také poznává filosof bytnost Boží, t. j. jaký Bůh býti musí, aby byl nejvyšší příčinou všeho, co jest a se děje. Toť přirozený způsob, jakým se poznává jsoucnost a bytnost Boží; toť bohověda přirozená, filosofická. Má však Bůh, bytost nejvyšší, svrchovaná, dle pojmu, jaký si o něm učiniti musí filosof, bytnost ještě bohatší, bytnost neskonalou, bytnost, jež převyšuje chápavost rozumu lidského. A z této bytnosti nám zjevil Bůh nějaké paprsky, jež nám vykládá bohověda katolická na podkladě bohovědy přirozené, filosofické. Opět máme souvislost bohovědy katolické s ostatními vědami. Není tedy sporu mezi vědou a vírou.

Odtud plyne podřaděnost a nadřaděnost věd. Vědy zkušebné jsou podřaděny filosofii, pro kterou pracují a které podávají k dalšímu zpracování výsledky svého bádání. Filosofie pak jest podřaděna bohovědě katolické, pro kterou pracuje a které podává k dalšímu zpracování výsledky svého bádání; skrze filosofii jsou také přírodní vědy podřaděny bohovědě katolické. Tato podřaděnost neslouží k necti ani filosofii ani přírodním vědám; neboť *servire Deo regnare est*, kdo slouží Bohu, bytosti nejvyšší, jenž pokolení lidské oblažiti ráčil náboženstvím nadpřirozeným,

kdo bohovědě katolické o tomto náboženství jednající poskytuje podklad, ten se těší z důstojnosti jaksi královské. Touto nadřadeností bohovědy katolické nepyšní se bohovědec katolický; spíše se pokořuje, když uváží, že Bůh skrze církev katolickou jemu svěřil vzdělávání bohovědy katolické a jemu poskytuje patričné síly, aby věrně plnil svou úlohu. Jsou-li přírodovědec a filosof pokorní vůči Bohu, jest daleko pokornější bohovědec katolický. Ano svou pokoru odnáší ku přírodovědcům a filosofům, kterým slouží předkládaje jim výsledky svého bádání k jejich prospěchu. Jsou-li přírodovědci a filosofové služebníky Božími, jest bohovědec katolický služebníkem nejenom Boha, nýbrž také služebníků, přírodovědců a filosofů. A tak spojuje pokora všechny tři druhy učenců netoliko s Bohem, nýbrž také vzájemně mezi sebou. Kromě pokory dojíhá bohovědce katolického také láska, t. j. nesobecké zalíbení netoliko na zjevení Božím nadpřirozeném, jež vzdělává, nýbrž také na přirozeném, jež vzdělávají přírodovědci a filosofové. Láska tedy spojuje bohovědce katolického s přírodovědci a filosofy, kteří zajisté uvažujíce pravdu a prospěch bohovědy katolické, neodeprou lásky své bohovědci katolickému. Není tedy sporu mezi vědou a vírou.

Panuje-li taková jednota a svornost mezi těmi trojími vědami a mezi těmi trojími pěstiteli jejich, učí-li se jeden učenec od druhého, působí-li všichni učenci svorně na lidstvo tím směrem trojím: jest výborně postaráno o lidské zájmy časné a věčné, o hmotné, duševní a duchovní, přicházejí k plné platnosti pravou měrou realismus a idealismus, veškerý život lidský jest řízen třemi vůdčími ideami: pravdou, dobrem a krásou, vzdělávají se všechny mohutnosti lidské: vegetativné, sensitivné a intelektuálné: rozum

a svobodná vůle měrou patřičnou. Pak požívá člověk blahobytu hmotného a blaženosti duševní již zde na zemi a požívati bude po smrti blaženosti nevýslovné, kterou bude odměněna dokonalost od Boha člověku vytčená a pomocí Boží od něho dosažená. Pak se vzdělává ve člověku ryzí charakter; důstojnost lidská vychází na jevo v pravém jasném světle; život individuální a společenský jest dokonalý jsa řízen mravním zákonem, náboženstvím, vůlí Boží; cíl, člověku Bohem vytknutý, jest dosažen. Tu věru není sporu mezi vědou a vírou; spíše jest shoda mezi nimi, blahými následky korunovaná.

Tak by mělo býti. Než někteří přírodovědci, někteří filosofové, někteří bohovědce stávají se nevěrnými svým úlohám, padají do bludů, ruší soulad, jaký panovati má mezi vědou a vírou, tak že nastává mezi nimi neblahý spor, škodlivými následky provázený. A tu probouzí Bůh v Církvi katolické, které slíbil Ježíš Kristus, aby nevypadla z pravdy, svou přítomnost a Ducha svatého, muže, kněze a nekněze, kteří by poměr mezi vědou a vírou napravovali. Tak přicházíme k otázce druhé:

2. Jakou vážnost a pečlivost věnuje Církev katolická vědě a víře?

1. Na tuto otázku odpovídám ve svém spise: *Obrana základů víry katolické ve dvou svazcích, v Praze, v Cyr.-Meth. knihtiskárně a nakladatelství V. Kotrba 1899 a 1900, a sice v díle druhém svazku druhého, který jedná o Církvi katolické. Laskavý čtenář račiž nahlédnouti do těchto odstavců toho spisu: Vědy. Školy str. 51—66. Spor Galileův s Ří-*

m e m, jenž neslouží Církví katolické k potupě, str. 66—91. Umění Církví katolickou pěstována 91—95. Seznam kněží katolických nejenom bohovědou katolickou vzdělaných, nýbrž také všelikými vědami a uměními vynikajících 99—115. Seznam učenců a umělců nekněží, oddaných Církví katolické 115—144. Péče Církvě katolické o vědy všelike dokázána svědectvími učenců 159—180. Odpadnutí od Církvě katolické škodí vzdělanosti přirozené, 180—184.

Církev katolická učí, že člověk jest povinen vzdělávati rozum vědomostmi podle stavu, povolání a prostředků, že tedy kdo svévolně své vlohy zakopává anebo podkopává, hřeší nejen proti sobě, ale také a zvláště proti Bohu, od něhož vlohy má, a jest trestu hoden. Zda může tedy Církev katolická sloužit šířitelkou temnosti rozumu lidského? Zda může tedy věda rozumu lidského a víra Církvě katolické sobě odporovati?

Avšak táže Církev katolická hlásá, že člověk nemá přestat na vědomostech přirozených, jež se týkají toliko přírody a člověka, že člověk má prostřednictvím tvorstva vystoupiti ku známosti o Bohu a pokračovati v této známosti podle stavu, povolání a prostředků, že člověk jest mravně povinen na podkladě přirozeného zjevení Božího přijati vírou nadpřirozené zjevení Boží, když se mu známosti o něm od Boha dostalo. Zdaž tím nepovznáší Církev katolická rozum lidský na vyšší stupeň dokonalosti? Tu věru nelze mluvit o sporu mezi vědou a vírou.

2. Jak pilně v Církví katolické pěstována bohověda katolická od 1. století až po naši dobu, dokazuje Hugo Hurter ve svém díle: *Nomenclator litteraturae Theologiae catholicae* o 5

svazcích 1903. Je to věru literatura obrovská, jakou se nemůže žádná jiná věda vykázati. V ní se objevují bohovědci všelikých národů, všelikých jazyků, všech časů, s učeností rozsáhlou, neobyčejnou, bohovědci, kteří svými pracemi bohovědnými založili literaturu svého národa. Z nich budtež připomenuti dva největší filosofové a bohovědci: sv. Augustin a sv. Tomáš Akvinský.

3. Vydal jsem spis v Praze u V. Kotrby 1904, ve kterém líčím biografie Padesáti profesorů vysokých škol, upřímných katolíků z 19. století. Jména a charaktery jejich jsou: Ampère A. M., výtečný matematik a přírodovědec, Arendt W. A., dějepisec, Batain L. E. M., filosof, Bayer Hier, právník, Bernhard Fr. L., právník, Bippart G., klasický filolog, Buss Fr. J., právník, Cauchy A. L., matematik a fysik, Delcour J. B. Ch. Gu., právník, Droz Fr. X. J., filosof, historik a národní hospodář, Dupuytren Gu., lékař, Eisenbach H., moderní filolog, Fabre Au., lékař, Faye H., astronom, Fergola N., matematik, Freudenfeld B. H., historik, Gfrörer Au. Fr., historik, Gilbert Al. Ph., matematik, Görres J. J., filosof a historik, Hairion Fr., lékař, Haller K. L., právník, Heis Ed., matematik, Hermite Ch., matematik, Hübsch H., stavitel, Jarcke K. E., právník, Lasaulx E., klasický filolog, Lefebvre F. J. M., lékař, Linde J. T. B., právník, Loewe H. J., filosof, Michaux M., lékař, Möller N., filosof, Moy K. E., právník, Nussbaum J. N., lékař, Ozanam A. F., právník, Pasteur L., chemik, Phillips H., právník, Recamier J. Cl. A., lékař, Ringseis J. N., lékař, Streber Fr., historik, Thonissen J. J., právník, Van Beneden P. J., lékař, Veith J. E., lékař, Vicaire Eug., přírodovědec, Vierthaler Fr. M., paedagog, Volta Al., fysik, Walter F.,

právník, Ward W. H., matematik, filosof, theolog, Weiss J. B., historik, Windischmann K. J. H., filosof, lékař, Zell K., klasický filolog.

K těmto padesáti profesorům vysokých škol, dílem universitních, dílem technických, kteří víru katolickou vyznávali a podle ní žili, připojil jsem ještě deset jiných, jichžto biografie jsem uveřejnil dílem ve Vlasti, dílem v novinách Čechu, dílem v Křesťanské Škole, a mezi nimiž jsou dva profesori české university v Praze: Weiss Vilém a Michl Fr. Ostatní se jmenují: Jouffroy Theod., Schafhäutl Emil, Alberdingk Thijm Pavel, Carnoy, Lapparent Albert, Ledresseur, Maassen Bedř., Helfert Alex.

V našem století 20. vrátil se z protestantismu do lůna Církve katolické universitní profesor dějin v Halle a. d. S. Albert von Ruville, jenž ve svých spisech vykládá, proč se stal katolíkem, proč musí býti dějepisec upřímným katolíkem, chce-li dějiny lidské pravdivě psáti, podle čeho se poznati může pravda víry katolické.

Jistý můj přítel, universitní profesor lékařství, jehož nemohu jmenovati, jelikož nejsem k tomu oprávněn, pravil kdysi ke mně: „Nemohu pochopiti, kterak může býti lékař neznabohem. Mně, vědu lékařskou pěstujícímu víra nepřekáží. Jeptišky jsou výtečnými opatrovicemi v nemocnicích.“

4. Kterak působí víra katolická na přírodovědce, dokazuje Gilbert A. Ph., nar. 1832 v Belgii, doktor přírodních věd a matematiky, profesor všech vyšších věd matematických na katolické universitě v Luvani (Löwen) od r. 1855—1892, kdy zemřel. O něm jsem napsal ve svém spise „Padesát profesorů“ atd. toto (29—31):

Gilbert žil pro vědu a učence, víru a Církev katolickou, žáky a universitu Luvaňskou, rodinu

a společnost. Jsa ducha živého a čilého, jenž klidně a bezpečně soudil, domáhaje se se zá-
palem pravdy vědecké a historické, jsa trpěli-
vým badatelem a v práci vytrvalým, pěstoval
matematické vědy čisté a užité, fysiku a me-
chaniku, astronomii a geografii; jeho výzkumy
a fysikální stroje, zvláště barogyroskop, kterým
jistotně dokázal, že země se točí kolem své osy,
byly od učenců s pochvalou přijímány; zabýval
se se zdarem otázkami historickými, týkajícími
se vědy a učenců, zvláště Galilea, o němž pojed-
návae dokázal, jak nespravedlivě se soudí od
nepřátel o Církvě; psal správně a půvabně, vy-
soce pro učence, srozumitelně pro žáky, prostě
pro lid, jemuž vědu popularisoval. Vydal 200
publikací.

Nemiloval však vědu pro vědu samu, ale
také hlavně a přede vším proto, že jest zbraní
mocnou, kterou by se hájila pravda náboženská,
víra katolická. Zdokonalovati se ve víře, pro-
spívati vědomostmi náboženskými, hájiti víru
proti nepřátelům, shromažďovati muže vzdělané
a upřímné pod praporem katolicismu, učiniti
z nich vojsko, jež by odporovalo bludu a před-
sudku, bylo úlohou, jež zaměstnávala jeho
ducha. Za tou příčinou založil s knězem Carbo-
nellem časopis vědecký „La société scientifique
de Bruxelles“, který by pěstoval shodu mezi
vědou a vírou; vychází posud, jsa podporován
spolkem učenců. Život jeho byl provanut pře-
svědčením katolickým, jež studováním theolo-
gickým jsouc živeno zdárně a blaze působilo na
jeho vůli. Říkával: Katolíci jsou povinni doká-
zati, že jsou učenými, a učenci jsou povinni doká-
zati, že jsou katolíky. Plnil svědomitě povin-
nosti, katolíkům uložené; každý den ráno obco-
val mši svaté, modlil se každého dne růžencem,
přistupoval týdně jednou ke Stolu Páně. S lás-

kou k Bohu spojoval lásku k bližnímu, konaje skutky milosrdenství, a dbal o to, aby jeho dobré skutky zůstaly v tajnosti.

Pro své žáky napsal dvě výborné učebnice, z nichž jedna dožila se vydání druhého, druhá čtvrtého. Nešetřil času, námahy, oběti pro své žáky. Na své přednášky připravoval se svědomitě; proto vynikaly obsahem a formou. Byl ke svým žákům vlídným a dobrotivým a činil jim dobře ze srdce, jak mohl; působil také na jejich vůli. Universitu Luvaňskou zvelebil netoliko svědomitým plněním povinností svých, ale také tím, že s rektorem Laforetem se přičinil, aby k universitě připojeny byly vyšší školy technické. Úmysl jeho se zdařil; neboť z nich vychází značný počet techniků katolických, kteří s vědomostmi technickými spojují smýšlení a život katolický. Tak jest oslavena i universita Luvaňská i Církev katolická.

Rodinný život jeho byl řízen pravou láskou a poskytoval mu spokojenost, která jej velice blažila. Láska jeho však nebyla omezena rodinou, ale vztahovala se také k bližnímu vůbec, kterému, jak již bylo připomenuto, dobře činil. Zvláště však pamětliv byl lidu dělnického, je muž vzdělával techniky katolické na universitě, jsa pevně přesvědčen, že jediný duch Církev katolické spásu přinéstí může dělníkům, kdežto sociální demokracie neznabožská jim a veškeré společnosti lidské jest k záhubě, jak hmotné, tak duševní. Před svou smrtí o to s jinými pečoval, aby se dostalo lidu dělnému pořádných bytů.

Kterak působí víra katolická na lékaře, ukazuje biografie dr. Aug. Fabre-a, kterou podávám ve spise „Padesát profesorů“, strana 21.—23. Z ní vysvítá: 1. Učenec může a má býti upřímným katolíkem, chce-li býti dokonalým; věda a život podle víry katolické se dají spojit,

nepřekáží-li pýcha, lakota, rozkošnictví. 2. Povolání lékařské jest ideálně povznášeno a posvěcováno vírou katolickou. 3. Lékaře morálka katolická poučuje o jeho povinnostech lékařských. 4. Lékař má hledati pomoc u Boha, má míti lásku k nemocnému a nemá zapomínati na zaopatření nemocného sv. svátostmi. 5. Život Fabre-ův učí, že pravá zbožnost jest pramenem pravé lásky k bližnímu, že katolík, byť i sebe více zaměstnaný, má dosti času k modlitbě, kterou také může býti práce, že čím více upřímných katolíků, tím méně jest chudých. 6. Profesor universitní, upřímný katolík, jest velikým dobrodincem svých posluchačů, kteří mu splácejí láskou a vděčností. 7. Upřímný katolík hájí Církev katolickou proti nepraví a násilí. 8. Smrt nepřekvapí upřímného katolíka, jehož pozemský život jest přípravou k životu záhrobnímu. Veškerý život Fabre-ův jest velice poučný; vyšel v překladu mém v Praze 1907; jest nazván Fabre velikým křesťanem, lékařem chudých, váženým občanem, výtečným lékařem a profesorem, štědrým dobrodincem, pokorným učedníkem Krista Pána, věrným synem Církve katolické, jenž svůj život zasvětil službě lásky; lid volal při jeho pohřbu: Světec nám umřel.

Kterak působí víra katolická na právníka, ukazuje universitní profesor Delcour, o němž píše ve svém spise „Padesát profesorů“ atd. na str. 15. a 16. takto:

Přednášky Delcourovy o právu veřejném a administrativním, později o právu občanském, vynikaly věcností, jasností a důkladností, vědeckostí a praktičností; posluchači jej podrželi v blahé paměti opustivše universitu luvaňskou. Tiskem vydal 190 publikací výtečných, vědeckých a praktických.

Jak smýšlel o Církví katolické, dal na jevo, abych uvedl příklad, když byla slavena 50letá památka obnovení katolické university luvaňské, jež zakládá vyšší vzdělanost na jednotě vědy a víry. Tehdy velebil v slavnostní řeči Církev katolickou, že jest i nyní schopna lidu zjednati pravou vzdělanost a pravý blahobyť, že snažně a zdárně pečuje o vědu, její pokrok a rozšíření.

Péče o vědu a víru, o svobodu náboženskou a občanskou, o vzdělanost a blahobyť, ráznost a umírněnost, vlídnost a vytrvalost ve snahách dobrých, odporu nedbající, řídily kroky jeho, když byl r. 1863 zvolen do sněmu za poslance a r. 1871 povolán za ministra vyučování, později pak za ministra státního. Stál věrně při straně katolické. Také o město Luvaň pečoval, byv zvolen r. 1869 za městského radního, jakož i o farní kostel sv. Josefa, jsa členem spolku farního, později jeho přednostou. Byl též členem konference sv. Vincence, pečujícím o vlastní dokonalost i o blaho duševní a hmotné chudého lidu.

Žil pro Církev, rodinu, chudobný lid, vlast, universitu, okres luvaňský, aby šířil slávu Boží a zjednal sobě i jiným dokonalost a blaženost. Charakter jeho byl šlechtný, život čistý, svědomí nezkalené; vzbuzoval úctu, důvěru a lásku. Pocty se mu vzdávaly, než on jich nedbal; spíše při nich sám se tázal sebe, zda konal svou povinnost a není-li povinen činiti ještě více. Pocty ho nekazily, nýbrž spíše jej cvičily v pokoře.

Zemřel byv zaopatřen od kněze, svého přítele. Pohřební řeči oslavovaly jeho památku.

Delcour projevoval dokonalý charakter, založený na rozumu a víře katolické a skutečně svobodným a radostným plněním všech povinností k Bohu, sobě a bližnímu. Jeho uče-

nost a mravní dokonalost spojeny byly s pokorou nelíčenou.

Delcour přísně káral a odsuzoval právníky, kteří chtějí míti stát atheistický, kteří ubližují Církvi katolické.

5. Že Církev katolická má všelike vědy ve vážnosti a pečuje o jejich rozkvět, dokazuje patrně universita luvaňská, jež duchem katolickým jest provanuta. Napsal jsem o jejím zřízení v „Křesťanské Škole“ r. 1903 pojednání, z něhož vysvítá, že jest vzorem university v každé příčině. Neboť sestávajíc také ze škol technických, pečuje o výborné profesory, učence katolického smýšlení a života, rozšiřuje odbory vědecké, rozmnožuje knihovnu, sbírky, stroje, všelike pomůcky vědecké, zřizuje mezi studenty spolky vědecké, náboženské, charitativné, vzdělávací a těší se z mnohých kolegií studentských. Pilně se studuje, hojné zkoušky se konají. Studenti jsou přísně zavázáni vésti život mravný a náboženský, varovati se pitek, nepravostí pohavních a divadel. Stávky, demonstrace se netrpí. Studenti mají studovati a také studují, nevedou život veřejný, nýbrž připravují se k němu životem spořádaným. A přece se těší ze svobody; neboť heslem university jsou: věda, víra, svoboda. Tak tedy shodu mezi vědou a vírou pěstuje universita luvaňská a výsledkem jejím má svobodu. Tato svoboda jest svoboda od zlého, hříchu, je to mravnost, zachovávání zákonů, od Boha přirozeně a nadpřirozeně daných, jakož i zákonů od člověka daných a na zákonech Božích spočívajících. A zajisté věda, víra a mravnost jsou nejvzácnějšími statky, jež člověku připravují již zde na zemi spokojenost, dokonalost a blaženost, tím více na věčnosti.

6. Učenci a umělci, kteří opustivše neza-
božství anebo protestantství, jež ostatně k ne-

znabožství důsledně vede, vrátili se do lůna Církve katolické, dávají svědectví o tom, že našli v Církvi katolické uspokojení svých tužeb vědeckých a uměleckých. O tom se přesvědčiti může, kdo čte životopisy těchto konvertitů, jaké napsal Andr. Räss: *Die Konvertiten seit der Reformation*, Freiburg in Br. 1880, a Aug. Rosenthal: *Konvertitenbilder aus dem 19. Jahrhundert*, Schaffhausen 1870. Mnoho takových vzdělaných konvertitů uvádím ve své „Obraně základů víry katolické“, v díle II., svazku 2., str. 116.—143. Několik životopisů konvertitů napsal jsem v Křesťanské škole: Drach, du Perron r. 1911, Brueys Dav. Aug., Ulenberg Kaspar, Stolberg Fr. Leop., Overbeck Fr. r. 1912.

7. Dr. Jos. Samsour vydal v Praze 1911 spis: *Církev a vzdělanost ve středověku*, ve kterém hájí Církev katolickou proti výtce tmářství a líčí zásluhy, jichž získala šířením náboženství, věd a umění, jakož i pěstováním národního hospodářství.

8. Heslem sv. Augustina, velikého učence, velikého filosofa, velikého bohovědce, bylo: *Amate scientiam, anteponite charitatem*, t. j. studujte vědu pilně, než dejte přednost životu, na vědě, víře a lásce založenému. Toto heslo jest heslem Církve katolické.

9. Účelem klášterů katolických jsou: učinnost ve vědě a víře, svatost života a horlivost apoštolská. O snaze řeholníků po učenosti svědčí knihovny klášterní.

10. Po příkladu dřívějších papežů vybízí nynější papež Pius X. kněze katolické, aby studovali nejenom bohovědu, nýbrž také filosofii, dějiny všelidské a přírodní vědy.

11. Církev katolická nejenom nepřekáží vědám přírodním, nýbrž spíše katolíky povzbuzuje, aby ty vědy vzdělávali, jelikož čím více a

lépe se poznává tvorstvo, tím více se poznává Tvůrce, Bůh.

12. V duchu Církve katolické napsal jsem několik statí o vzdělanosti akademické v Křesťanské Škole: Roku 1902. Ideál posluchače vysokých škol. — Proč se máme vzdělávati filosofií křesťanskou. — Roku 1904. Filosofie křesťanská a víra katolická základem veškerého vzdělání mládeže. — O auktoritě učitelské. — Proč byl Böckedorf paedagogem katolickým. — Roku 1907. Poznámky k první schůzi kongresu Volné Myšlenky. — Ze života universitního. — Roku 1908. Péče o rozum morálkou ukládaná. — Shoda mezi vírou a vědou. — Roku 1909. O morálce přirozeně rozumové. — Roku 1910. Idea pravdy základem vzdělání akademického. — Odchylky některých akademiků od ideí pravdy, dobra a krásy. — Roku 1911. Akademikové ideí pravdy, dobra a krásy dbalí. — Memorandum o nutnosti, prospěšnosti a zákonitosti výchovy nábožensky mravní ve školách středních. — Roku 1912. Jak má souditi akademik o kráse? — Co jest charakter člověka. — Roku 1913. O náboženství. Apologetický výklad, inteligentům platící. — Čím se liší duše lidská od duše zvířecí. — Dozvuky spisu „Padesát profesorů vys. škol upřímných katolíků“.

Ze všeho, co posud řečeno, vysvítá, že není sporu mezi vědou a vírou.

3. Zvláštní péče Církve katolické o filosofii a dějepis.

Má-li zjevení Boží nadpřirozené, kterým dáno bylo náboženství již prvním rodičům, které se vyvíjelo, až dostoupilo svého vrcholu v Ježíši Kristu, které spravuje Církev katolická, od Boha

založená, aby jeho účastným se stávalo lidstvo, se těšiti ze zřejmosti zevnější neklamné, která by ve člověku působila plnou jistotu o pravdě jeho: musí míti svým podkladem 1. filosofii, která vyšetřuje, zdali jest Bůh, je-li takovým, abychom mu věřili, může-li se člověku nadpřirozeně zjevití, může-li člověk nadpřirozené zjevení Boží jako takové poznati a přijati, je-li nadpřirozené zjevení člověku potřebné a prospěšné, a 2. dějepis, ze kterého vysvítá, že nadpřirozené zjevení Boží také skutečně se stalo. Kromě toho jest filosofie užitečná bohovědcům, zjevení Boží vědecky vzdělávajícím, a dějepis jest Církve katolické životem.

Z té příčiny jest bohovědě katolické potřebí filosofie a dějepisu.

Než která filosofie jest jí potřebná? Ovšem pravá a pravdivá. Která však jest pravá a pravdivá?

Působením Božím a Církve katolické vznikla filosofie křesťanská, aristotelicko-thomistická, jejížto pravda vysvítá z následujících statí:

4. Filosofie křesťanská.

Co jest filosofie křesťanská?

Filosofií, jež podle výměru slovního znamená lásku k moudrosti theoretické a praktické, od pouhé učenosti a pouhé opatrnosti rozdílné, zove se podle výměru věcného zdárná snaha po poznání posledních důvodů a poslední příčiny všeho, co jest a se děje, snaha po poznání zřejmém a jistotném, jež se koná přirozenou činností rozumu lidského. Tomuto výměru, k činnosti přihlížejícímu, odpovídá výměr, k účinku přihlížející: Filosofie jest spořádaný a jednotný

souhrn poznatků, takovou činností nabytých, jest věda o posledních důvodech a poslední příčině všeho, co jest a se děje, přirozeným světlem rozumu lidského zjednaná.

Tak jest objasněn pojem filosofie. Než co jest filosofie křesťanská?

Filosofie nezove se křesťanskou proto, že by jednala o křesťanství, anebo že by byla pouze od křesťanů a pro křesťany; nejedná o křesťanství a jest všelidská. Ale zove se z těchto důvodů křesťanskou: 1. Filosofie vznikla z náboženství prvotního, ve kterém spočívají základy náboženství křesťanského. 2. Před Kristem Pánem, jenž zavedl křesťanství, v Starém Zákoně připravené, pěstovali sice pohané, zvláště Sokrates, Plato a Aristoteles vědu filosofickou; než teprve učenci křesťanští vzdělali dokonalou filosofii. 3. Pravá filosofie, kterou jest křesťanská, slouží za úvod do theologie křesťanské a učí theologa spekulovati a soustavně učení Kristovo pojednávat.

Jakou vědou jest filosofie křesťanská?

1. Filosofie křesťanská jest věda dokonalá, jelikož poskytuje poznání zřejmé a jistotné, na důkazech spočívající, jelikož pečuje o to, aby požadavkům všem, od rozumu lidského činěným, plně bylo vyhověno.

2. V říši věd drží toto místo: Jest vědou přirozenou, o zjevení Božím přirozeném jednající, vědou obecnou, jejíž předmět jest obecně dán, nejsa závislým na vůli lidské, vědou věcnou, ku věcem přihlížející, vyjmeme-li logiku formálnou, která však přece nemůže postrádati vztahu k věcem, vědou rozumovou, jejížto předměty jsou přístupny toliko rozumu,

vědou v š e l i d s k o u, která probouzí a ukáží zájmy všech lidí.

3. Z poměru filosofie křesťanské k ostatním vědám přirozeným, ku vědě nadpřirozené, jakou jest bohověda katolická, a k filosofickým soustavám protikřesťanským vyplývají tyto vlastnosti vědy filosofické:

a) P o m ě r k v ě d á m z k u š e b n ý m.

Pravdivé a jistotně dokázané výzkumy věd zkušebných jsou filosofii křesťanské podkladem, na kterém bádá. Za tuto službu odvděčuje se filosofie vědám zkušebným, ana je zdokonaluje.

b) P o m ě r k u t h e o l o g i i k a t o l i c k é.

Filosofie křesťanská a theologie katolická jsou obě vědami, pokud jimi docházíme jistotného poznání pravdy, v jednotném a uspořádaném celku sestaveného. Avšak filosofie vyšetřuje a odůvodňuje vědění v užším smyslu, jež vyplývá ze zřejmosti vnitřní, vědění o přirozeném zjevení Božím, přirozenou mohutností lidskou přirozeně nabyté, chápavosti rozumu lidského přiměřené; theologie katolická vyšetřuje a odůvodňuje věření v auktoritu Boha nadpřirozeně se zjevujícího, věření ze zřejmosti zevnější se těšící a jistotou provázené, věření činností lidskou a božskou působené, jehož pravdy tajemné přesahují chápavost rozumu lidského po čas života pozemského, věření nadpřirozené s věděním přirozeným souvislé. Poměr mezi nimi určitější jest tento: 1. Obě mezi sebou se různí, tak že jedna nemůže se proměnit ve druhou; každá má své zřídlo, svou metodu, svůj předmět. 2. Ač se mezi sebou různí, přece jedna druhé neodporuje. 3. Sebe vespolek podporují. 4. Theologie katolická jest filosofii křesťanské nadřízena.

c) Poměr k filosofiím protikřesťanským.

Četné filosofické soustavy protikřesťanské lze seřaditi ve skupiny podvojných výstředností, mezi kterými drží filosofie křesťanská místo střední jim se vyhýbajíc. Výstřednosti jsou nepravdivy, ve středu jejich jest pravda. Výstřednosti jsou: 1. nepředpokladnost a nekritičnost, 2. skepticismus a filosofický racionalismus, 3. agnosticismus a progressismus, 4. ontologismus a traditionalismus, 5. empirismus a falešný idealismus, 6. nominalismus a přemrštěný realismus, 7. materialismus a pantheismus, 8. pesimismus a optimismus, 9. saecularismus a theosofismus, 10. eklekticismus a exclusivismus, 11. čirý naturalismus a synkretismus, 12. filosofování methodou mathematickou a filosofování methodou fantastickou.

Methoda filosofie křesťanské.

Filosofie křesťanská daleka jsouc čirého apriorismu falešných idealistů a čirého aposteriorismu empiriků, spojuje apriorismus a aposteriorismus patřičným způsobem, jelikož vychází a posteriori, od zkušenosti, o které uvažuje zásadami samozřejmými podle zákonů logických, aby přišla ad prius, k důvodům nejbližším, pak vzdáleným, až i posledním; načež vrací se a priori ad posterius, aby se přesvědčila o pravdě důvodů a zkušenosti lépe porozuměla.

Vlastnosti filosofa křesťanského.

Methoda jest požadavkem objektivným, povaha filosofova subjektivným. Povaha filosofa křesťanského jeví se 1. tím, že jsa dostatečně vzdělán slovesností a vědami zkušebními, o přírodě a člověku jednajícími, s upřímnou láskou,

nešetře námahy a nedychtě po hmotném zisku ani po marné cti vlastní, hledá pravdu. 2. K upřímné lásce přistoupení má mravnost, která dbáti usiluje zvláště idealností čistoty pohlavní, střídmosti, zbožnosti a skromnosti. Neboť pravda se neslučuje s nemravností. Také jest milovník pravdy milovníkem pravé krásy. Pravda, dobro a krása jsou pospolu. 3. Kdo po pravé moudrosti baží, ve filosofii křesťanské obsažené, musí za ni Boha prositi, jenž jest moudrost sama a původcem moudrosti, kterou člověk může a má míti. 4. Filosof křesťanský žije dle morálky filosofické, jakou hlásá filosofie křesťanská. 5. Filosof křesťanský má býti anebo státi se může dokonalým.

N u t n o s t a p r o s p ě š n o s t f i l o s o f i e k ř e š ť a n s k é .

Filosofovati, t. j. moudrost milovati, po ní bažiti a poznáváním si ji osvojovati, jest každému člověku přirozeno a k dosažení dokonalosti a blaženosti právě lidské nevyhnutelno. Avšak filosofování jest praktický výkon, který vyžaduje theorii, filosofii, kterou se obírají jenom někteří k vůli sobě a jiným, aby filosofování bylo dokonalé. Avšak máme filosofii křesťanskou a filosofie protikřesťanské. Jediná filosofie křesťanská jest filosofie pravá a pravdivá, rozumová a rozumná, ostatní filosofie jsou poblouzením ducha lidského, člověku škodlivým, jej od cíle odvracejícím, poblouzněním, jež má býti odstraněno. Proto jest jediná filosofie křesťanská nutna.

Filosofie křesťanská jsouc nutna, je také prospěšna a sice vědám ostatním a uměním, školám vyučujícím a vychovávajícím, životu soukromému a veřejnému, jedinečnému a společ-

nému; avšak filosofie protikřesťanské jsou ve všech těchto příčinách na výsost škodlivy. A nemůže býti jinak. Neboť ona učí ideám pravdy, dobra a krásy, tyto odporují jim; ona důstojnost lidskou povznáší, tyto ji hubí; ona má na zřeteli pravý prospěch všeliký, tyto vrhají člověka do škody a záhuby. Nikdo nemůže jednotlivci a společnosti více uškoditi, než když odstraňuje filosofii křesťanskou a zavádí nějakou filosofii protikřesťanskou.

Dějiny filosofie křesťanské.

První rodiče pokolení lidského, od Boha stvoření, byli na těle a duchu dospělí; proto se těšili z ideí, od Boha sobě vlitých, o sobě, Bohu a světu, pokud jim bylo potřebí, aby sami dále mysli. Než Bůh s nimi a jejich potomky obcoval nadpřirozeně dílem přímo, dílem skrze prostředníky a dal jim náboženství nadpřirozené, ve kterém obsaženy byly také přirozené pravdy o Bohu, člověku a světě jako podklad pravd nadpřirozených. Když pak pokolení lidské se rozešlo na různé národy, podrželo památku o této první době předhistorické, která provázena byla tvořením mytů a spekulací, a podrželo tradice o prvotním, společném náboženství, vzdělávajíc, přetvářejíc a měníc je v mytech rozmanitě, jak pozorujeme v řecké mantice a telestice, v moudrosti egyptské, chaldejské, perské a indické. Jenom v národě vyvoleném, s kterým Bůh nepřestal nadpřirozeně obcovati, neporušeny se zachovaly a dále vyvíjely pravdy přirozené a nadpřirozené, kdežto u ostatních národů pohanských s nepravdou se mísily a porušení braly. Porovnávajíc prvotní tradice národů pohanských mezi sebou a s tradicemi národa vyvoleného, shledáváme příbuz-

nost mezi nimi a společný původ a poznáváme pravý smysl jejich.

Kdežto první tradice pokládati sluší za předhistorické počátky filosofie, na kterých se dále stavělo, jsou práce starých theologů, jež Plutarch nazývá nejstaršími filosofy, svazkem, jenž spojuje ony tradice s filosofií spekulativnou. Po intuici věstců následovala explikace filosofů. Klasičtí národové rozeznávají tři druhy theologie: zákonitou, ze které vyšly vědy posvátné, později světské, mythickou, ze které vyšlo básnictví, fysickou, o Božské přirozenosti (*fysis*) jednající, ze které vyšla filosofie. Proto sluší nazvati prvotní náboženství, v tradicích zachované, praotcem, theologii matkou všeliké vzdělanosti lidské, též filosofické.

První doba, filosofie starověká, doba před Kristem Pánem.

Filosofovali, t. j. bádati po posledních důvodech všeho, co jest, sluší každému člověku zdravého rozumu; ale filosofickou vědu pěstovali jest úlohou některých z celého národa, a to ne každého. Národ israelský znal sice přirozené pravdy o Bohu, člověku a světě, jež sloužily za podklad zjevení Božího nadpřirozeného, ale nefilosofoval o nich vědecky, jelikož byl k tomu ustanoven, aby od Boha přijímal, zachoval a šířil pravdivé zjevení Boží nadpřirozené a připravoval se ku příchodu Krista Pána. Vědecké bádání filosofické, ovšem ne zcela pravdivé, shledáváme u Indů, Peršanů, Číňanů a Egyptanů. Ačkoli z nich Indové obzvláště vynikali bádáním filosofickým, přece nevytvořili filosofii pravou, t. j. pravdivou, správně a platně vypracovanou, ze zkušenosti podle zákonů logických řádně čerpanou a podle týchž zákonů opět ke zkušenosti se vracející. Základy pravé filosofie položil národ řecký skrze tři muže: Sokrata, Pla-

tona a Aristotela, kterým byli předešli filosofové přírodní, pythagoreovci, eleaté a sofisté a ze kterých zvláště Plato se vrátil k prvotním tradicím náboženským. Než nepracovali Řekové dále směrem od Sokrata, Platona a Aristotela naznačeným, poněvadž směr nebyl bezvadný, poněvadž pravdy od Sokrata, Platona a Aristotela vyzkoumané nejsou ryze a zcela jasné a poněvadž jsou smíseny s nepravdami. Filosofie Řeků se zvrhla po těch třech filosofech v pantheismus, materialismus a skepticismus. Tak zbloudili nepraví Sokratikové, akademikové, peripatetikové, stoikové, epikureovci a pyrrhonovci. A poněvadž žádná z těchto soustav neuspokojovala, oddali se mnozí eklekticismu, vybírajíce z nich, co se jim zdálo býti pravdivým, a minouce se s výsledkem zdárným. Římané si přisvojovali filosofické názory Řeků, aniž samostatnými se objevili ve filosofii. Poněvadž ani vybírání z různých soustav filosofických nevedlo k cíli, spojovali mnozí filosofové názory řecké s názory národů východních, čímž vznikl synkretismus, jenž zvláště se vyskytuje v novoplatonismu.

Doba po Kristu Pánu, a sice 1. patristická. Sokrates, Plato, Aristoteles pravého ocenění doznali u filosofů křesťanských, kteří pokládají filosofické soustavy oněch tří Řeků za přípravu filosofie křesťanské, jako zjevení Starého Zákona za přípravu zjevení Nového Zákona. Původcem filosofie křesťanské jest Ježíš Kristus, Jehož učení nadpřirozené chová v sobě také pravdy přirozené, tak že sv. otcové, učitelé církve katolické, ozáření jsouce nejen Starým Zákonem, ale také a obzvláště evangeliem Kristovým, byli také schopni vniknouti do pravdy filosofické tak, jak se nepodařilo filosofům pohanským, rozeznati pravdu přirozenou od ne-

pravdy a na základě pravd od oněch Řeků vyzkoumaných stavěti pravou vědu filosofickou, se zjevením Božím jak přirozeným, tak nadpřirozeným se srovnávající, ku spekulování o tajemstvech křesťanských, víře neškodícímu, sloužící. V době sv. otců užíváno bylo ve filosofii křesťanské obzvláště Platona, jehož bludy byly uvarovány, nedostatky nahrazeny. Sv. otcům, kteří ač užili filosofů, pokud neodporují zjevení Božímu přirozenému a nadpřirozenému, přece za elektiky nemohou býti považováni, bylo bojovati s nepravdivými názory filosofů pohanů a kacířů. Mezi sv. otcí, kteří svorně pracovali i v národu řeckém i latinském, vyniká nejvíce sv. Augustin, jenž po Kristu Pánu prvním jest zakladatelem filosofie křesťanské celé, harmonickou soustavu tvořící.

2. Po době patristické následovala ve středním věku doba scholastická, ve které filosofové, kteří spolu byli theology katolickými, bádali na základě sv. otců a Aristotela, šetříce zjevení Božího jak přirozeného, tak i nadpřirozeného. U scholastiků se vyskytly nejen dvě výstřednosti, nominalismus a přemrštěný realismus, ale také směr střední, realismus mírný, který snahou sv. Tomáše Akv. a jeho stoupenců nad oněmi zvítězil. V obojí době, jak patristické, tak i scholastické různila se filosofie od theologie katolické, ač obě pospolu byly pěstovány tak, že ve spisech nejsou odděleny. Také v době scholastické, jako v patristické sloužila filosofie nejen k vysvětlení přírody, ale také ku spekulování o tajemstvech víry, víře neškodícímu. Theologický směr rozumářský, víru podkopávající, byl, ač se ozýval, překonán ve středním věku. Scholastikům bylo bojovati s nepravdivými filosofiemi kacířů, arabů, židů, jež vítězně vyvrátili. Mezi scholastiky nejvíce vynikl sv. Tomáš Akvinský,

Aristoteles druhý, křesťanský, jenž nejda za Aristotelem slepě, zbudoval pravdivě a velkolepě obojí vědu, i filosofii i theologii katolickou a proto nazván býti zasluhuje druhým zakladatelem filosofie křesťanské, rozumu a víře se zamlouvající.

3. V nové době, po středním věku následující, nemohli mnozí učenci, pýchou se dmouce, připustiti, aby věda lidská podrobena byla vědě Božské, filosofie theologii katolické. I vzepřeli se proti filosofii scholastické a snažili se filosofii osvoboditi od vlivu zjevení Božího nadpřirozeného, církvi katolickou hlásaného. Tohoto směru filosofického, jenž odpadl nejprve od auktority církevní, pak od auktority filosofů předešlých, posléze od zdravého rozumu lidského, hlavním původcem byl Cartesius, jenž vědu od víry odtrhl, ano ji proti víře postavil, ač zůstati chtěl věřícím katolíkem, jenž se snažil vystavěti filosofii na nových základech, pokládaje všeobecné pochybování za počátek filosofování a jsoucnost podmětu myslícího za jediný zdroj a princip veškeré jistoty. Po něm vznikly nesčetné soustavy, z nichž jedny vycházejíce od podmětu myslícího, pokud smyslým představováním se zabývá, nejprve k sensismu dospěly, aby končily materialismem a skepticismem; druhé pak vycházejíce od podmětu myslícího, pokud nadsmyslým představováním se zabývá, nejprve dospěly k falešnému idealismu, aby končily pantheismem a rationalismem. Oba tyto směry vedou k atheismu a vrcholí za naší doby positivismem a nihilismem, monismem a evolucionismem. Oněm dvěma směrům bludným, pantheismu a rationalismu jest blízek ontologismus. Směr nové doby ve filosofii protikřesťanský byl podporován pohanským humanismem; v naší době jej podporuje liberalismus a socialismus.

Mezi filosofy nové doby protikřesťanskými vyniká protestant Kant, jehož filosofii si přivlastňují protestantští theologové tak, že křesťanství protestantské podkopávají a ničí. Těmto snahám filosofickým protikřesťanským nepodařilo se zničit filosofii křesťanskou, která se zachovala ve školách katolických podle sv. Tomáše a dále se pěstovala a pěstuje právě vědecky podle potřeb a výzkumů časových. Než poněvadž někteří učení katolíci, svedeni ideami filosofie protikřesťanské, počali se odchylovati od sv. Tomáše Akv., vydal sv. otec Lev XIII. encykliku „Aeterni Patris“, v níž doporučuje držeti se filosofických principů sv. Tomáše netoliko kněžím, ale také nekněžím a slibuje, že studium sv. Tomáše, ovšem upravené podle potřeb a výzkumů časových, ne pouze ohráté, prospěje nejen theologii, ale i filosofii a vědám ostatním, jakož i umění a životu, jak jedinečnému tak i společenskému, všem zájmům lidským.

Rozčástení filosofie křesťanské.

Jak nás učí zkušenost obecná, těší se to, co jest, ze dvojí jsoucnosti: mohoucné čili pomyslné a skutečné čili věčné, jakož i ze dvojí bytnosti: pomyslné čili mohoucné a věčné čili skutečné. O jsoucnosti a bytnosti pomyslné jedná logika, o věčné metafysika.

Logika vyšetřuje pravdu našich myšlenek dvojí a sice pravdu formálnou čili správnost, pravidelnost, zákonitost a pravdu obsahovou čili platnost; v první příčině je to logika formálná čili dialektická, v druhé příčině je to logika materiálná, kritická čili noetika.

Když nám logika kritická zabezpečila platnost našich myšlenek, kterými poznáváme svět skutečný, můžeme ve filosofii od světa ideálního se obrátiti ku světu skutečnému, abychom zkou-

mali věci mimo mysl naši bytující, hledající jejich příčiny vzdálené, až i jednu poslední. To jest uloženo metafysice.

Metafysika se dělí na obecnou čili ontologii a tři metafysiky zvláštní: kosmologii, psychologii a theologii přirozenou. Metafysika obecná uvažuje nehmotnost obecnou, ve všeobecninách, universalitách obsaženou, pokud jsou mimo mysl naši. Kosmologie vyšetřuje věcnou jsoucnost a bytnost tvorů neosobních, psychologie věcnou jsoucnost a bytnost duše lidské, theologie přirozená věcnou jsoucnost a bytnost Boží.

K moudrosti theoretické, obsažené v logikách a metafysikách, přistupuje nezbytně a přirozeně moudrost praktická, obsažená ve třetí hlavní části filosofie křesťanské, morálce filosofické, která jedná o řádu, jenž od člověka v životě mravním uskutečněn býti má podle poznání theoretického. Logika jedná o pravdě ideální, metafysika o pravdě reálné, morálka o pravdě morální; a poněvadž pravda jest jenom jedna, tvoří všechny části filosofie křesťanské jeden celek. Morálka dělí se na obecnou a zvláštní; ona uvažuje činy lidské ve příčině formální čili abstraktní, tato ve příčině látkové, čili konkrétní.

O všechny tyto části filosofie křesťanské jsem se pokusil v české řeči a vydal je tiskem.

Filosofie křesťanská se přednáší na katolických theologických fakultách a v biskupských jakož i klášterních ústavech theologických, jakož i na filosofických fakultách universit katolických, na př. v Luvani.

Jest žádoucí, aby na všech fakultách filosofických byla zavedena filosofie křesťanská, jelikož má platnost všeobecnou a jelikož blahodárně působí na aestetiku, paedagogiku, právnictví, filologii, přírodní vědy, historii, smýšlení lékařů, zvláště na mravnost vůbec.

Budtež jmenováni někteří filosofové křesťanští: Liberatore, Kleutgen, Zigliara, Freudenfeld, Möller, Ozanam, Ward, Windischmann, Kordač, Willmann, Nys, Wulf, Mercier.

Poznavše filosofii křesťanskou, jež se také zove aristotelicko-thomistická anebo pro naši dobu neo-scholastická, jež jest jediná pravá a pravdivá, jež úzce souvisí s bohovědou katolickou, ač ji nahraditi nemůže, musíme říci, že není sporu mezi vědou a vírou.

5. Dějepis.

Náboženství křesťanské, na víře katolické založené, jest historicky zajištěno tak, jak nám je Církev katolická ku věření předkládá.

Náboženství nadpřirozené bylo dáno prvním rodičům; po prvotním hříchu, kterým první rodiče Bohu se protivili, následoval trest, než také slíbeno vykoupení; vykoupení bylo připraveno v národu židovském pozitivně, v národech pohanských negativně a bylo uskutečněno smrtí Pána Ježíše, Boha-člověka; skrze Církev katolickou, od Pána Ježíše založenou a řízenou, stává se toho vykoupení účastným pokolení lidské. To vše dokazuje církevní historie, nejdůležitější a nejušlechtlejší část obecných dějin, pravdivě podle pravidel, jimiž řídit se má věda historická.

Písmo sv. St. a N. Zákona, jež jako Božská tradice písemní nám vykládá vedle Božské tradice ústní náboženství křesťanské, jest nám zaručeno jako historický pramen, jenž plné víry naší zasluhuje. O něm jedná zvláštní nauka biblická: introdukce do knih Písma sv.

Katolická theologie fundamentální, jakou jest můj spis „Obrana základů víry katolické“,

vyšetřuje v druhé části, historické, která přistupuje k první části filosofické, pravdu všech hlavních dějů náboženství křesťanského, a to pravdu historickou, filosofickou a nadpřirozenou.

Zvláštní pozornosti zasluhuje historická osobnost Ježíše Krista a založení Církve katolické; theologie fundamentální podává historické důkazy plné víry hodné.

Mnozí historikové přivlastňují Ježíši Kristu, zakladateli náboženství křesťanského takovou důležitost, že v dějinách lidstva všeobecných rozeznávají dva věky: předkřesťanský a křesťanský, jelikož Ježíš Kristus jest středem časů, jelikož starý věk jej očekával, nový pak a veškerá budoucnost na něm spočívá. Vykoupení lidstva Kristem Pánem jest nejznamenitější děj všeobecné historie; Kristem Pánem vznikla idea všeobecných dějin, ve kterých se považují všichni národové za jednu rodinu, kterou prozřetelnost Boží řídí; Kristem Pánem jsou dějiny posvěceny. Jím nabyly vyššího významu pravdivého. Teprv křesťanští historikové začali vzdělávati všeobecné dějiny. Kristem Pánem nastal utěšený obrat k lepšímu stavu ve všech oborech života lidského, v historii pojednávaných; Jím přivedeno lidstvo na pravou, k dokonalosti a blaženosti vedoucí dráhu, na které jedině jest pokrok možný. Teprv, je-li Kristus Pán poznán a uznán středem všeobecných dějin, rozumí jím historik pravdivě a důkladně. Odtud však také vysvítá, že dějiny Církve katolické, od Krista Pána založené, aby Jeho dílo spasitelské v národech uskutečňovala, jsou nejdůležitější a nejušlechtlejší části dějin všeobecných.

Křesťanský názor o dějinách mají historikové: Leo, Görres, J. B. Weiss, Hurter, Gfrörer, Cesare Cantu, Bumüller, Annegarn, L. Fr. Stol-

berg, Janssen, Fr. Schlegel, Onno Klopp, Freudenfeld, Ozanam, Ruville.

Kterak působí Církev katolická na dějepisce, vysvítá ze života J. B. Weisse, o němž jsem napsal v „Padesát profesorů“ str. 91.—95. toto:

Weiss byl pevně přesvědčen o pravdě víry katolické a o shodě mezi vědou a vírou a spojoval rozsáhlé a důkladné vědomosti rozumové s hlubokou a nezvratnou vírou. — Veškerý život jeho spočíval na víře, naději a lásce k Bohu a bližnímu. Nestyděl se plnit povinnosti, učením Kristovým od Církvě katolické hlásaným ukládané; nestyděl se obcovati službám Božím, přijímati sv. svátosti. — Ve jménu Ježíše Krista, Boha-člověka, Spasitele našeho, z lásky k němu a k jeho větší slávě pracoval, maje na svém stolku psacím kříž s ukřižovaným Spasitelem. — Ač každého bližního miloval, přece měl činně rozdíl mezi osobou a bludem blud a nepravost v nenávisti a proto potíral názory a nešlechtnosti, učení Kristovu a Církvě katolické odporné, hesla, jež z liché, pozlátkové, nerozumné, na špatných soudech spočívající vzdělanosti vznikají, slabochy sobě podrobují a společnosti lidské záhubu strojí: atheismus, pantheismus, revoluční radikalismus, náboženský indifferentismus, pessimismus, materialismus, naturalismus, falešný liberalismus, zakryté sobectví, právo silnějšího, zvrhlý nacionalismus, požívavý sensualismus. — Zastal se Církvě katolické utlačované a byl za to žalářován. — Sám jsa zbožným vychovával zbožně své děti; jedna ze dvou jeho dcer odešla do kláštera, aby se stala nevěstou Krista Pána. — Před svou smrtí dal se sám zaopatřiti svátostmi umírajících. — Velkolepý byl jeho pohřeb; jemu obcoval také jeho přítel biskup dr. Leo-

pold Schuster, jenž sebe nazýval starým ctitelem Weissovým a obdivovatelem jeho povahy a činnosti. — Slyšme nyní, jakým byl dějepiscem:

1. Weiss byl všeobecně vzdělán a těšil se bohaté zkušenosti; proto dovedl souditi o všelikých poměrech života lidského, jež v dějinách se vyskytují.

2. Znal dobře náboženství jedině pravé, náboženství St. a N. Zákona, od Církve katolické hlásané, jemuž byl upřímně a s přesvědčením oddán, jakož i nepravdivé tvary náboženské mimokatolické a mimokřesťanské. Náboženství pokládal za základ společnosti lidské, náboženství pravé za základ dobrý, náboženství nepravé za špatný. Proto pečlivě přihlížel v dějinách k náboženství.

3. Mravnost pokládal za výsledek náboženství; znal dokonalou mravnost z náboženství katolického vyplývající, k ní lnul upřímně po celý svůj život a ku všelike nepravosti měl ošklivost. Podle zásad mravnosti katolické posuzoval lidské děje.

4. Při náboženství katolickém a mravnosti katolické nezapomínal na podklad zjevení Božího nadpřirozeného, na zjevení Boží přirozené, jež ve filosofii křesťanské se vyšetřuje podle zákona příčinnosti. Poslouchal sice na universitách nepravdivé soustavy Kanta, Fichte-a, Hegela, Schellinga; než nepřilnul k nim, nýbrž dopracoval se výsledků filosofie křesťanské, jež jest jediná pravdivá. Vědomosti filosofické byly jemu, dějepisci, nevyhnutelné. Neboť jimi byl uschopněn posuzovati filosofické snahy, jež v dějinách všude a vždycky se objevují. Také studii filosofickými poznal původ a cíl pokolení lidského, jakož i prozřetelnost Boží, která nad dějinami bdí, rozumnost, svobodnost a nesmr-

telnost duše lidské, na kterýchžto pravdách spocívá dějepis, od přírodopisu podstatně se liší.

5. Řídil se zákony historické kritiky a heuristiky, jež dobře znal. Užíval pečlivě pramenů a přihlížel pilně k literatuře historické, což mu bylo snadným, jelikož znal mnoho řečí.

6. Pilnost jevil železnou a vytrvalou a zachoval si ji až do své smrti, tak že i ve výslužbě pracoval a své dílo historické zdokonaloval. Paměť měl podivuhodnou, úsudek daleko prozíravý, bystrý. Objektivné a klidné posuzování dějů spojoval s procítěným a živým pochopením a líčením, jelikož mu nebyla lhostejnou šlechtnost nebo nešlechtnost lidská, s kterou se setkával v dějinách. Pravdu poznanou statečně a rázně zastával, právo proti nepravu hájil. Ideám, základním myšlenkám, dějiny světové pronikajícím, snažil se řádně porozumět a je patřičně vyjádřit a vyložit. Proto jeho díla historická mají cenu netoliko historickou, ale také paedagogickou; u něho jest historie skutečně *magistra vitae*, učitelkou života.

7. Užívá slohu uhlazeného, esteticky krásného, elegantního, vzletného, řečnického; proto se zalíbením se čtou jeho spisy.

8. Řídil se zásadou dobrého historika: Každé slovo má býti pravdivo. Pravdu hledati a pověděti kázal mu zákon Boží, jak přirozeně tak nadpřirozeně.

9. Z pravdivého a dokázaného přesvědčení pokládal za vůdčí hvězdu dějepiscovu křesťanství, o kterém každý, kdo rozumně soudí, musí říci, že ducha lidského osvobodilo, pouta, jimiž věk starý byl spjat, rozvázalo, otroctví zničilo, svobodu občanskou zjednálo, vědám lidským prospělo, veliké charaktery vytvořilo, právo lidské uskutečnilo, pokroku všestrannému dráhu otevřelo. Proto právem rozdělil dějiny na před-

křesťanské a křesťanské. Mnozí dějepisci o založení náboženství křesťanského a Církve katolické se zmiňují jako o dějích vedlejších, buď nechápajíce jejich významu, anebo se bojíce, tím však hřeší proti povinnosti, která historikům káže minulost pravdivě líčiti, aby každý poznal pravý smysl událostí. Třetí kniha Weissova dějepisu: *Das Christentum jest skvělou apologií křesťanství*, krásným líčením obětavé statečnosti vyznávačů Kristových, velebením sv. Otců. Také střednímu věku důkladně a pravdivě rozumí, nejsa podoben mnohým dějepiscům, kteří se dívají na střední věk brejlemi protestantskými; Církev katolická, papežové, řehole a životy svatých mají Weisse svým obhájcem. Nepravdu, ničemnost a zhoubnost protestantismu odhaluje podle pravdy.

10. Úlohu dějepiscovu, pojem dějin světových, ideál historika výborně pochopil a uskutečnil.

11. Přednášky jeho byly v letech padesátých a šedesátých tak četně navštěvovány, že veliká posluchárna nestačila pro množství poslouchajících. Než když Církev katolická byla v Rakousku pronásledována, spílali mnozí Weissovi ultramontánů a počet poslouchajících byl v letech sedmdesátých a osmdesátých menší. Než Weiss trpělivě snášel tuto pohanu pro pravdu a nezměnil svých názorů.

12. Napsal mnohá díla historická. Zvláštní však paměti hodno jest jeho dílo ve 22 svazcích: *Weltgeschichte*, které zdokonaloval až do své smrti. Více svazků dočkalo se 4. a 5. vydání, některé svazky 6. vydání. Devět posledních svazků vyšlo v překladě francouzském. Toto dílo Weissovo chvalně posuzují třicet tři časopisy.

Z toho, co posud o dějepisu řečeno, vysvítá, že není sporu mezi vědou a vírou.

Se všech stran prozkoumavše vědu a víru říci můžeme: Není sporu. Proto pravdiva jsou slova, jež vatikánský sněm církevní promluvil, která jsem na začátku uvedl. Také však říci můžeme, že věda a víra svorně a souladně se snášejí a podporují.

Zbývá nám ještě vyvrátiti důsledek činěný od těch, kteří tvrdí, že jest spor mezi vědou a vírou. Naši odpůrci soudí takto: Jelikož na universitě se pěstuje věda, nemá na ní místa víra, věde odporující. Proto má býti z university vyloučena bohověda katolická, nepřítelkyně vědy, vírou se zabývající.

Že tento důsledek jest nepravdiv, lze takto dokázati.

6. Přísluší-li bohovědě katolické fakulta univerzitní?

Odpověď zní: Přísluší. Důvody jsou tyto:

a) První důvod příslušnosti.

Prvním důvodem příslušnosti jest odpověď na otázku: Je-li spor mezi vědou a vírou: Netoliko není sporu mezi vědou a vírou, nýbrž věda a víra, t. j. bohověda katolická, svorně a souladně se snášejí a podporují.

Proto přísluší-li mineralogii, vědě o nerostech místo na univerzitní fakultě filosofické, proč by nepřislušela fakulta univerzitní bohovědě katolické, která podle svého způsobu vědeckého a pravdivého, jedná o nejvyšším původci nerostů?

Přísluší-li místo na filosofické fakultě univerzitní filosofii, která jedná o přirozeném zjevení Božím, proč by nepřislušela bohovědě katolické, jež majíc svým podkladem filosofii jedná

o nadpřirozeném zjevení Božím, fakulta univerzitní?

Přísluší-li místo na filosofické fakultě univerzitní historii, jež pravdu dějin lidských dokazuje ze zevnější zřejmosti, ze svědectví víry hodných, proč by nepříslušela fakulta univerzitní bohovědě katolické, jež pravdu dějin St. a N. Zákona dokazuje ze zřejmosti zevnější, ze svědectví víry hodných, přihlížejíc k dějinám občanským, v historii vyšetřovaným?

Je-li udělena fakulta univerzitní protestantské bohovědě, proč by měla býti fakulta univerzitní odepřena bohovědě katolické, jejížto pravda jest na jisto postavena?

b) Další čtyři důvody příslušnosti.

R. 1894 vydal jsem v Praze nákladem V. Kotrby brožuru: Theologie katolická předmětem učení univerzitního, ve které nejprve stanovím, že má-li se dostati nějakému předmětu vyučovacímu té cti, aby byl na universitě pojednáván, musí býti 1. vědou pravou a pravdivou, 2. vědou, která má platnost všeobecnou, 3. vědou, která společnost lidskou vzdělává a zdokonaluje, 4. vědou, která společnost lidskou blaží. Načež dokazuji, že bohověda katolická tyto čtyři vlastnosti má měrou znamenitou, že tedy zasluhuje místo, jež jako fakulta na universitě drží.

K těmto čtyřem vlastnostem se druží pátá: Věcná souvislost fakulty theologické s ostatními fakultami: právnickou, lékařskou, filosofickou, kterou vyšetřím jako šestý důvod příslušnosti.

c) Šestý důvod příslušnosti.

Fakulta theologická, na které se vykládá bohověda katolická vědecky, souvisí věcně

s ostatními fakultami: právnickou, lékařskou a filosofickou skrze náboženství křesťanské, jež jest od Církve katolické předkládáno a jest předmětem bohovědy katolické, a skrze filosofii křesťanskou, jež jest podkladem bohovědy katolické a jest jediná pravá a jediná pravdivá. Souvislost fakulty theologické s ostatními fakultami záleží obecně na tom, že náboženství křesťanské, jsouc nadpřirozené, a filosofie křesťanská, jsouc vědou přirozenou, netoliko neodporují a nepřekážejí tomu, co jest v ostatních vědách jako přirozeně pravdivé a přirozeně dobré poznáno, nýbrž také s tím se srovnávají a učence ku poznání přirozené pravdy a přirozeného dobra povzbuzují a podporují. Což také při jednotlivých fakultách a jednotlivých předmětech jsem dokázal delším pojednáním, jež jsem uveřejnil v Křesťanské Škole r. 1907. Otisky tohoto pojednání jsem ve velkém počtu rozdal a zaslal darem mezi inteligenty, zvláště mezi universitní profesory. Než chtěje toto pojednání v paměti obnoviti a těm předložiti, kteří otisků toho pojednání neobdrželi, uveřejňuji opět tuto souvislost trojí.

Souvislost fakulty bohovědecké s fakultou právnickou.

Na fakultě právnické se vykládají vědy právní a státní. Promluvme nejprve o právních.

1. Základní vědou právní jest filosofie práva, kterou filosofie křesťanská vyšetřuje v morálce filosofické v těchto odstavcích: „Co jest právo? Účel práva. Vynutitelnost práva. Poměr práva k mravnosti. Kolikeré jest právo. Právo přirozené, v Bohu založené. Námitky proti právu přirozenému vyvráceny. Nepravdivé theorie o právu vyvráceny: materialismus práva,

Kantův individualismus práva, Schellingův a Hegelův objektivismus práva, právo neprávě spojeno s mravností, historická škola právnická. Čtyři součástky poměru právního. Povinnost. "Jediná pravá a pravdivá filosofie jest křesťanská, kterou pěstuje Církev katolická na fakultě theologické, ač by se mohla a měla také pěstovati na fakultě filosofické. Proto souvisí theologická fakulta s právnickou.

2. Právo pozitivné anebo stanovné, jež vyrůstá z práva přirozeného, má býti přiměřeno přirozenosti a mravnosti lidské. Proto jest ku vyšetření jeho právníku potřebí psychologie, která pojednává přirozenost lidskou, a morálky filosofické, která pojednává mravnost lidskou. Avšak tyto dvě vědy pravdivě vykládá filosofie křesťanská jediná. Závěr týž, jaký v č. 1

3. Právo pozitivné zdokonalovalo se u těch národů, kteří náboženství křesťanské, od Církve katolické hlásané, přijali, a zdokonaluje se vlivem náboženství křesťanského, věrouky, mravouky a církevního práva. Tohoto vlivu mocného a prospěšného nemůže si nevšímati a neoceňovati právník. Avšak náboženství křesťanské, jež úplně totožno jest s učením Církve katolické, takže nekatolické náboženství není křesťanské, není Kristovo, vyšetřuje se na fakultě theologické katolické. Proto souvisí fakulta theologická, ovšem katolická, s fakultou právnickou.

4. Právo pozitivné, jež pořádá přirozené poměry života lidského, má-li býti pro křesťany, musí přihlížeti k náboženství křesťanskému, jež pořádá nadpřirozené poměry života lidského, jelikož přirozené jest podřaděno nadpřirozenému. Závěr týž, jaký při č. 3.

5. Politický úředník, soudce, advokát mají-li řádně vykonávati právo, nemohou býti

neznalými náboženství křesťanského, ethiky filosofické a psychologie. Také jest jim síly čerpati z ethiky a náboženství, chtějí-li poctivě a zmužile právo vykonávati. Advokát nemá libovolně právo překrucovati, nemá lháti a klamati, nemá ke lži a klamu sváděti, nemá vyssávat své klienty. Proto má právník znáti a zachovávat morálku filosofickou a katolickou, jež se přednášejí na katolické fakultě theologické.

6. Lidská auktorita těch, kteří právo pozitivně zastávají, spočívá na auktoritě Boží, o které jedná ethika filosofická a mravouka katolická. Lidská auktorita sama o sobě jest slabá.

7. S právem souvisí zákon. Horác se táže v jedné své básni: „Co jsou platny zákony bez mravů?“ Nic. O mravech však jedná morálka filosofická a morálka katolická. Panuje-li mravnost, není potřebí mnoho zákonů; čím méně jest mravnosti, tím více musí býti zákonů. Proto praví Tacitus: *Plurimis legibus pessima respublica*. Zevnější výkon, zákonem lidským předepsaný, blahu společnosti nestačí bez náležitého vnitřního smýšlení, v morálce filosofické a morálce katolické pojednaného. Jsi-li nemravným, můžeš tak zákon lidský obejít, abys nebyl ramenem lidským trestán.

8. Spravedlnost lidská jest nedostatečná, musí býti doplněna a nahrazena spravedlností Boží, o které mluví morálka filosofická a morálka katolická.

9. Nestačí konati povinnosti toliko zevně a měrou právem lidským stanovenou.

10. V žaláři a na popravišti přijímá kněz katolický zločince, kteří spravedlnosti lidské dosti učinili, aby jim pomohl, aby také spravedlnosti Boží dosti učinili. A tento kněz katolický jest vychovancem theologické fakulty anebo

theologického ústavu biskupského, s fakultou v učivu na roveň postaveného.

Uvažujme nyní stát.

1. Stát, přirozená, dokonalá společnost více rodin, obcí a okresů, spojených k užívání práva a k docílení obecného blaha, nemůže býti atheistický. Již výměr jeho předpokládá náboženství, jak lze dokázati. Abych se zmínil jenom o jednom požadavku, atheisté sami neutvoří nikdy mravní společnost, jakou stát býti má, jelikož ateismus trhá mravní svazky, jež lidi spojují. Čím dokonalejší náboženství, jež spojuje členy, tím jest dokonalejší jejich společnost. Avšak náboženství křesťanské jest nejdokonalejší, jediné pravé a pravdivé. Toto však se vykládá na fakultě theologické katolické. Je tedy souvislost mezi fakultou theologickou a právníkou.

Věru nerozumně hlásá právník Bluntschli: Stát musí býti atheistický. Ovšem jest ve státu mnoho forem náboženských k jeho škodě. Než kdo to zavinil? Kdo to má napravit?

2. Stát má svůj původ od Boha, Jenž přirozenosti lidské vštěpil nejenom schopnost, ale také pud k utvoření státu, Jenž státu anebo jeho správcům uděluje bezprostředně právo svrchovanosti nad občany, Jenž stát zachovává a řídí, Jenž státu vytkl za cíl nejvyšší přispívati k zevnější oslavě Boží. Proto jest stát povinen uznati Boha svým původcem, zachovavatelem a cílem nejvyšším, Jemu děkovati a se klaněti, Jej za požehnání prositi. Je tedy souvislost jaká při čísle 1.

3. Stát má k vůli sobě pečovati o náboženství, jež jest jeho základem nezbytným. Nezbytná jest ve státě úcta ku patřičné auktoritě anebo vrchnosti, spravedlnost, věrnost, pravdivost, střídmost, láska bliženská, zkrátka řád mravní. Avšak veškerý řád mravní spočívá na nábožen-

ství. Proto jest náboženství základem státu nezbytným.

4. Stát má pečovati o náboženství k vůli občanům. Účelem státu jest hájiti práva a podporovati všecky společné zájmy oprávněné. Avšak nejvyšším a nejdůležitějším zájmem občanů jest náboženství, bez něhož občané nemohou se státi šťastnými ani zde na zemi ani na onom světě. Kterak má stát pečovati o náboženství, vykládá blíže filosofie křesťanská ve své morálce. A které náboženství jest jediné pravé a jediné pravdivé, vykládá Církev katolická. Obojí pak, filosofie a náboženství jest předmětem fakulty theologické katolické.

5. Stát jest vydán mnohým nebezpečím a zhoubným proudům: socialismu, anarchismu, tyranii, revoluci. Neubrání se jim bez náboženství.

6. Státu služkou není náboženství, není Církev katolická, jediná hlasatelka pravého náboženství. Poměr mezi státem a církví katolickou vykládá zcela uspokojivě a pravdivě theologie katolická na fakultě podle zásady: Dávejte císaři, co jest císařovo, a Bohu, co jest Božího. Zásady tohoto poměru jsou tyto: 1. Dvojí moc ustanovil Bůh, kterou by pokolení lidské bylo řízeno, církevní a občanskou; církevní, která by spravovala záležitosti náboženské, občanskou, která by spravovala záležitosti občanské. 2. Obě jsou nejenom od sebe různé, ale také každá ve svém oboru nezávislou a svrchovanou. 3. Církev a stát mají svorně se ve spolek snášeti a podporovati. Zájmy společné ať obstarávají tak, aby vyhověno bylo zákonu nadpřirozenému, od Církve zastoupenému, a přirozenému, od státu zastoupenému. 4. Církví poddáni jsou ve věcech víry a mravů nejenom občané, ale také vladaři občanů. 5. Církví přísluší míti statky čas-

né a hmotné, kterými by směřovala ku statkům věčným a duchovým, jakož i jimi samostatně vládnouti. Zdaž tedy nesouvisí fakulta theologická s právnickou?

7. Souvislost práva a státu, předmětů fakulty právnické, s náboženstvím, předmětem fakulty theologické katolické uznávají mnozí. Slyšme hlasy některých.

Aristoteles nazývá péči o náboženství první úlohou státu. Plato dokazuje ve svých spisech velmi často, že jest náboženství státům nevyhnutelné. Žádá, aby nejtěžší tresty byly ukládány těm, kteří zamítají jsoucnost Boží anebo tvrdí, že božství se nestará o lidi. Tvrdí, že spořádaný stát hlavně a přede vším pečovati má o náboženství, že kdo náboženství hubí, základ lidské společnosti hubí. Plutarch nazývá náboženství svazkem každé společnosti a základem zákonodárství a tvrdí, že jest možnější město bez půdy, než stát bez náboženství. Cicero tvrdí, že Římané více svou zbožností než udatností a moudrostí zvítězili nad národy, že bez náboženství nemůže trvati ani věrnost ani spravedlnost. Valerius Maximus praví, že bylo vždy zásadou Říma náboženství dávatí přednost před všemi ostatními dobry, také nejvyššími a nejslavnějšími. Washington veřejně a úředně prohlásil: Podporami obecného blaha nejnutnějšími jsou náboženství a mravnost. Není přítelem vlasti, kdo tyto dva hlavní základy společnosti lidské vyvrací. Rousseau, ačkoli nenáviděl křesťanství, přece pokládal všeobecné náboženství za nezbytný základ státu a žádal, aby kdo náboženství zavrhuje, byl ze země vypověděn, ano i smrtí potrestán. Sám Voltaire tvrdí: Kde jest spořádaná společnost, tam jest náboženství nezbytné. Zákony bdí nad veřejnými zločiny, náboženství nad tajnými. Kdyby neznabohové (a Voltaire sám

byl neznaboh) světem vládli, rovnali by se ďáb-
lům. A proč Napoleon, poraziv revoluci, se snažil
opět všemi prostředky, ovšem dle svého způ-
sobu, ne zcela církevního, zavést víru v Boha a
náboženství? Zdaž ne proto, že byl pevně pře-
svědčen, že stát bez náboženství nemůže trvati?
Herder napsal: Bez římské hierarchie byla by
Evropa snad se stala zemí despotickou, jevištěm
věčné nesvornosti, mongolskou pouští. Leibnitz
napsal: Chceme-li, aby se vrátil zlatý věk, mu-
síme k urovnání různých mocnářů založiti roz-
hodčí soud, jehož předsedou by byl papež, který
byl druhdy pravým soudcem mocnářů křesťan-
ských. David Urquhart, anglický státník, psal
anglicky a francouzsky o nutnosti, právu a po-
vinnosti papežova předsednictví v rozhodčím
soudu nad státy a poslal tento spis svůj papeži
Piu IX. s uctivou prosbou tvrdě, že kromě pa-
pežské auktority není jiné, která by stačila, po-
starati se o mezinárodní právo států a že k tomu
jest povolán budoucí sněm katolický všeobecný;
takto prosí papeže: Abys ku pomoci přispěl ne-
šťastným, kteří zla, jež sami sobě připravili, ani
snášeti ani hojiti nemohou, za to Tebe prosím,
dovolávaje se Tvé královské důstojnosti, Tvého
starého práva, památky minulosti, města, sídla
panovničího, ve kterém přebýváš, jazyka sa-
mého, kterého užíváš.

Proto, když r. 1825 právníci university praž-
ské byli v aule immatrikulováni, pravil k nim
děkan právnické fakulty, JUDr. J. M. Mraczek
v akademické řeči, že mají míti náboženství,
v Boha doufati, Jeho přikázání plniti vědouce,
že počátek moudrosti jest bázeň Boží, že zbož-
nost kráší každý věk, že každý člověk musí míti
náboženství. V této řeči dokazoval, že politický
úředník, soudce, advokát ve svém povolání mají
potřebí náboženství, že kromě jiných ctností má

je zdobiti zbožnost. Ve svém spise „Padesát profesorů atd.“ uvádím profesory právníky, kteří přesvědčení katolické harmonicky spojovali s právnickým věděním a jednáním: Bayer, Bernhard, Buss, Delcour, Haller, Jarcke, Linde, Moy, Phillips, Thonissen, Walter. Z nich zvláště připomínám Thonissena, jenž na sněmu promluvil tato slova: „Jsem katolíkem až do posledních žilek svého srdce. Kdybych měl vycediti svou krev až do poslední kapky, abych potvrdil svou víru, neváhal bych ani vteřinu. Moje víra, moje náboženství nikdy neútočilo na samostatnost a svobodu mého rozumu. Bedlivě jsem studoval hlavní záhady filosofické, právníké, historické, národohospodářské, a tyto studie mne přesvědčily nezvratně, že mezi katolicismem a vzdělaností není žádného sporu pravého, že náboženství katolické nikterak není nepřátelské pravidelnému a normálnímu vývoji humanity. Vždycky jsem byl svobodným a zůstanu ještě svobodným. Domníváte-li se, pánové, že budou někdy katolíci dobrovolně poslušni zákona, který se protíví jejich svědomí, jste na omylu. V té příčině jsme nepolepšitelní již dva tisíce let. Jarcke když před svou smrtí, které předcházela těžká a dlouhá nemoc, od něho s trpělivostí právě křesťanskou snášena, přijímal sv. svátosti umírajících, pravil knězi: „Řekněte každému, kdo chce slyšeti, že své největší štěstí jsem našel v Církvi katolické, že jsem nikdy nemluvil, nepsal proti svému přesvědčení katolickému, a že jsem býval velice zarmoucen, když se ubližovalo Církvi katolické“.

Souvislost bohovědecké fakulty s fakultou lékařskou.

1. Lékař jest znalý věd přírodních a fysiky. Avšak tyto vědy vedou ku poznání, že Bůh jest

a jaký jest. Kteréžto poznání jest zdokonaleno a na vyšší stupeň přivedeno náboženstvím křesťanským.

2. Lékař nabývá v anatomii a fyziologii o těle lidském výborných vědomostí, aby mohl léčiti. Z těchto vědomostí soudí, jaká jest moudrost Boží, jež tělo lidské stvořila. Na těchto vědomostech nemůže jako člověk přestati; aby tělu lidskému dokonale porozuměl, musí ve filosofii křesťanské dospěti ku poznání duše lidské. Duši pak spojené s tělem nemůže dokonale rozuměti bez Boha, o němž jedná filosofie křesťanská a náboženství křesťanské.

Z těchto dvou příčin souvisí fakulta lékařská s theologickou, kde se přednáší filosofie křesťanská a náboženství křesťanské.

Tentýž závěr se vyskytne v následujících bodech.

3. Lékař zná vědecky nemoci lidské, v čem záleží a kterak vznikají, a to mu dostačí k léčení. Avšak jako člověk táže se po vzdálenějších příčinách, až i po poslední, jakož i jakou cenu mají pro člověka nemoci, jaký prospěch jemu přinášejí. Dostatečnou odpověď jemu dávají filosofie křesťanská a náboženství křesťanské.

4. Lékař zná pro lidské nemoci léky a způsob léčení, aby mohl s dobrým výsledkem je léčiti. Avšak jako člověk rád by věděl, odkud mají léky svou působnost léčivou. Tu jej odkazuje filosofie křesťanská a náboženství křesťanské k Pánu Bohu, neskonale mocnému, moudrému a dobrotivému stvořiteli přírody, Jenž o blaho lidstva pečuje.

5. Lékař, jenž přestává na nejbližších příčinách přírody, těla lidského, nemocí a léků, může se státi materialistou a atheistou a tak upadnouti do největší a nejzhoubnější pošetilosti. Avšak filosofie křesťanská jej učí vystu-

povati od příčin nejbližších ku vzdálenějším, aby takto dospěl rozumně a vědeckou důsledností k příčině poslední, nejvyšší. Tak se uvaruje materialismu a ateismu a nabude pravé moudrosti. Dalším pak bádáním filosofickým a historickým pozná pravdu napřirozeného náboženství křesťanského.

6. Každý člověk potřebuje pro své povolání vzoru, podle něhož by se řídil. Také lékař. A který lékař by člověku lékaři mohl sloužiti za lepší vzor, než Bůh lékař, Pán Ježíš, Jenž uzdravoval nemocné? Ovšem člověk lékař nemůže činiti zázraků, jako Bůh lékař, aniž může nepožadovati odměny jako nepožadoval Bůh lékař. Avšak může následovati lásku Pána Ježíše k nemocným, zvláště chudým, Jeho pečlivost, soustrast a trpělivost. A o Pánu Ježíši mluví náboženství křesťanské.

7. Lékař jsa jako člověk a jako lékař upřímným křesťanem, katolíkem, modlí se, by Pán Bůh zehnal jeho léčení, mluví křesťanská slova útěchy plná k nemocnému a pečuje o to, aby nemocný byl před smrtí v čas zaopatřen. Tomu jej učí náboženství křesťanské.

8. Lékař šetří ve svém povolání lékařském morálky a to filosofické a křesťanské. Obojí se vykládá na theologické fakultě.

9. Náboženství křesťanské, katolické, mocně podporuje lidské umění lékařské a jest pomocníkem lékaře.

a) Náboženství chrání člověka, aby se neoddal onanii a jiným pohlavním nepravostem, které mívají v zápětí nemoci syfilistické, a když nedbaje na náboženství do nich upadl a nemoc syfilistickou sobě připravil, povzbuzuje a sílí ho náboženství, aby opustil cestu nepravosti a při lékařském léčení se opět pozdravil. Jest dobře líčiti neblahé následky onanie a nákazy syfili-

stické; avšak mocněji působí náboženské pohnutky a prostředky. Často se stává, že mladík, jenž se stal atheistou, upadá do smilství a nákaze syfilistické propadá; je to trest za jeho ateismus a spolu napomenutí, aby od ateismu upustil.

b) Pohnutky a prostředky náboženské brání, aby se člověk nestal alkoholikem, anebo alkoholika na dobrou cestu přivádějí. Pouhé rozumování o záhubném alkoholismu vždycky nestačí. Jest ovšem také dobře, užívati proti alkoholismu přirozených prostředků. To však tvrditi lze, že náboženství mocněji působí. Spojtež se obojí prostředky.

c) Neurasthenii nestačí léčiti toliko radou lékařskou; přistoupení musí úvaha zdravého rozumu anebo zdravá filosofie (a takovou jest křesťanská) a náboženství; než dokonalým, zcela pravdivým jest křesťanské. Ku zdravé filosofii a náboženství odkazuje neurasthenika prof. dr. Hilty, ač uznává potřebu lékařské pomoci. Nedostatek zdravé úvahy rozumné a úpadek náboženství jest za našich časů příčinou, že neurasthenie jest tak velice rozšířena.

d) Podrží-li člověk úvahu zdravého rozumu podle filosofie křesťanské a náboženství křesťanské, uvaruje se choromyslnosti v okolnostech, ve kterých stane se obětí choromyslnosti jiný, jenž jest bez oné úvahy a bez onoho náboženství. V choromyslnosti pak samé budiž útočiště bráno nejen k lékaři, ale také ku zdravé úvaze, za kterou ovšem potřebí jest prositi Pána Boha, a k náboženství. Vroucí modlitba, pevná důvěra v Boha, synovská odevzdanost do vůle Otce nebeského, podporují úspěch rady lékařské. *)

*) Církev katolická stavu lékařského si vážíc, uvádí ve své morálce slova Písma sv.: Jsi-li nemocen, vyhledej si lékaře.

e) Lékař si přeje, aby nemocný, jenž jeho radou se chce řídit, byl trpěliv a myslí klidné, jelikož trpělivostí a myslí klidnou prostředky lékařské nabývají větší působnosti. Avšak trpělivost a mysl klidná jsou účinkem zdravé úvahy a pravého náboženství.

f) Ví-li nemocný, že jeho nemoc jest nezhoditelná, co jiného jej může potěšiti a od sebevraždy zachrániti, než zdravá úvaha rozumová a náboženství křesťanské? Bez obojího prostředku dopustí se nemocný snadno sebevraždy, hříchu nejtěžšího.

g) V nemocnici a blázinci působí vedle lékaře kněz katolický, a to s dobrým výsledkem, jak mnozí lékaři uznávají a veřejně dosvědčují. Ovšem záleží velice na tom, aby lékař netoliko knězi nepřekážel, ale jej také, pokud možno, podporoval. A jsou také mnohé případy této svornosti mezi lékařem a knězem. Zajisté dobře jest nemocným a choromyslným, když lékař a kněz konají své povinnosti a když jeden druhého si váží.

h) Když nemocný jest blízek smrti, nemůže lékař více pomáhati. Tu jest jediným pomocníkem kněz katolický, jenž nemocného zaopatřuje sv. svátostmi, jej útěchou náboženskou sílí a na cestu do věčnosti připravuje, aby se mu dostalo věčné blaženosti. Kněz má přikázáno, nemocného při zaopatřování co možná nejvíce šetřiti a jemu přijímání sv. svátostí usnadniti; proto se často stává, že nemocný netoliko nebývá znepokojen, ale že nabývá klidu a svou vděčnost knězi projevuje. Ano, ani po smrti neopouští náboženství křesťanské, katolické člověka, jelikož za mrtvé se obětují: mše sv., modlitba a dobré skutky. Také pozůstalým příbuzným a přátelům přináší náboženství křesťanské útěchu.

Z toho všeho jde, že theologická fakulta souvisí s lékařskou.

Ve svém spise „Padesát profesorů“ atd. uvádím profesory lékaře, kteří přesvědčení katolické harmonicky spojovali s lékařským věděním: Dupuytren, Aug. Fabre, Hairion, Lefebre, Michaux, Nussbaum, Recamier, Ringseis, Veith. Z nich volím Michauxa, abych vylíčil jeho smýšlení katolické. Jestliže Michaux, výtečný profesor, výtečný operatér, svědomitostí hrdinskou, 55 let až do smrti trvající, plnil povinnosti povolání profesorského a operatérského, plnil touže svědomitostí povinnosti křesťana katolického. Zvláště však, když před svou smrtí onemocněl, projevil mysl zbožnou. Neboť, ačkoli nemoc jeho nezdála se býti k smrti, žádal již druhý den své nemoci sám, aby byl sv. svátostmi zaopatřen. Knězi, který pravil, že není na kvap, odpověděl: Nyní jsem při plném vědomí; nelze věděti, co se může přihoditi. Když byl zaopatřen, pravil: Nyní jsem úplně spokojen. Ještě žil deset dní; v této době neprojevil nářku, ani zármutků, ani nepokoje. Jeden z jeho přátel důvěrných se ho tázal: Nebojíte se smrti? Načež odpověděl prostě: Zdali pak jsem se kdy čeho bál? Tak umíral křesťanský hrdina, který toužil po vlasti nebeské. Po celý svůj život věren byl Bohu a Církvi katolické a před svou smrtí smířil se s Bohem; nebylo mu tedy čeho se báti. Sám byl lékařem křesťanským a činil takovými své posluchače. Na české universitě byli profesori MUDr. Vilém Weiss a Fr. Michl upřímnými katolíky.

Souvislost theologické fakulty s fakultou filosofickou.

Na filosofické fakultě se vykládají vědy o přírodě a matematika, vědy o člověku, zvláště

historie a filologie, filosofie s aestetikou a paedagogikou. Že a kterak souvisí bohověda katolická s přírodními vědami, historií a filosofií, slyšeli jsme odpovídající na otázku, je-li spor mezi vědou a vírou. Zbývají matematika, filologie, aestetika a paedagogika.

Matematika zdokonaluje známost o přírodě. Což jest vítáno přímo filosofii, nepřimo bohovědě katolické, jelikož čím dokonaleji se poznává příroda, tím také dokonaleji se poznává Bůh, původce přírody.

Aestetika jedná o krásném umění, na krasovědě založeném. Krasověda však učí, že krása věcí jest jejich vnitřná dobrota, skrze kterou, rozumem jasně poznanou a vlastní láskou milovanou, věci, s duchem rozumným se srovnávají, jsou způsobilé duchu rozumnému býti předmětem rozkoše duchové, že posledním a nejvyšším původcem krásy přirozené a nadpřirozené jest Bůh, že Bůh jest nejvýše krásný, že jest krásou samou. Souvisí tedy aestetika s náboženstvím i přirozeným i nadpřirozeným, tedy s bohovědou filosofickou a katolickou.

Filologie, jednající o písemných památkách, přihlíží netoliko k mluvnické stránce, nýbrž také a hlavně ku stránce historické, filosofické, aestetické, náboženské a mravní. Takovéto rozboru filologické nejsou beze vztahu k náboženství. Proto nejsou bohovědě katolické lhostejny, aniž ona jim.

Posléze má paedagogika sobě vytknuto vzdělávati svobodnou vůli, vytvářeti pravý charakter; čímž zajisté míněna jest výchova nábožensko-mravní. Dokonalá výchova nemůže se díti bez náboženství, a sice pravého, jakým jest náboženství katolické, o němž jedná bohověda katolická. Souvisí tedy i v této příčině bohověda katolická s fakultou filosofickou.

A že může býti profesor filosofické fakulty upřímným katolíkem, že může spojovati hlubokou učenost s přesvědčením a životem katolickým, vysvítá z těchto příkladů: *F a y e*, astronom, horlivý katolík, věřící a podle víry žijící, netajil ani v přednáškách ani ve spisech své přesvědčení o duchovosti duše lidské ani o existenci Boha, stvořitele nebe i země; nebyl přítelem vědy, jež Boha zamítá, poněvadž taková věda není vědou — *H e i s*, matematik a astronom, byl ctitelem Panny Marie jako katolický křesťan, jako posluchač vysokých škol, jako profesor vysokých škol a to v Mariánské družině akademické. — *H ü b s c h*, architekt, pravil: K nevěře a zamítnutí víry katolické vede nevědomost, ne věda; zřídlem pravého a dokonalého umění shledával býti Církev Boží, Kristovu, katolickou. — *L a s a u l x*, filolog klasický, pohlížel na pohanství dle učení Církve katolické, a je tak ve svých přednáškách a spisech vykládal; studii historickými přesvědčil se o pravdě katolického názoru o pohanství. — *O z a n a m*, profesor literatury, dokázal, že katolický středověk není takovým, jakým jej prohlašují protestanti a neznabohové. — *V a n B e n e d e n*, přírodopysk, odpůrce atheistického darwinismu a materialismu, dokázal, že víra katolická nepřekáží vědeckým snahám katolíka přírodopyska, že pravda vědy přírodní svorně se snáší s pravdou víry katolické. — *V i c a i r e*, profesor chemie, metallurgie a mechaniky, dokázal, že technické nemusí a nemají utonouti v zájmech hmotných, odcizovati se zájmům vyšším, ideálním, jež plného uspokojení docházejí v Církvi katolické. — *V i e r t h a l e r*, paedagog, dokázal, že pravá a pravdivá paedagogika spočívá jedině na filosofii křesťanské a víře katolické. — *V o l t a*, fysik, napsal ve své závěti: Vždy

jsem považoval náboženství katolické za jediné pravé a neomylné, a děkuji Pánu Bohu vždycky, že mi vnukl víru, v níž žítí a umřítí jsem si pevně umínil, maje naději, že dosáhnu života věčného. Devět těchto příkladů jest vzato z mého spisu: „Padesát profesorů“ atd.

Je tedy dokázáno, že všechny vědy na fakultě právnické, lékařské a filosofické vykládané, souvisejí s bohovědou katolickou.

Než kdy začala tato souvislost? Prof. dr. Willmann dokázal ve svém díle *Geschichte des Idealismus* 1. svazek, str. 1.—262. z nejstarších památek literárních, že z náboženství původ svůj mají všechny vědy světské, jakož i umění.

Vzdělanost vznikla z náboženství takto:

První rodiče pokolení lidského, kteří byli od Boha stvořeni a byli jedni, byli na těle a duchu dospělí; těšili se z idejí, od Boha sobě jaksi vlitých, o sobě, Bohu a světu, pokud jim bylo potřebí, aby sami dále myslili a dítky mohli vychovávat. Bůh s nimi a jejich potomky obcoval nadpřirozeně dílem přímo, dílem skrze prostředníky a dal jim náboženství nadpřirozené, ve kterém obsaženy byly také přirozené pravdy o Bohu, člověku a světě, podklad pravd nadpřirozených. Když pak pokolení lidské se rozešlo na různé národy, podrželo památku o této prvotní době předhistorické, která předcházela tvorbě mytů a spekulaci, a podrželo tradice o prvotním, společném náboženství, vzdělávajíc, přetvářejíc a měníc je v mythech rozmanitě, jak pozorujeme v řecké mantice a telestice, v moudrosti egyptské, chaldejské, perské a indické. Jenom v národě vyvoleném, s kterým Bůh nepřestával nadpřirozeně obcovati, neporušeny se zachovaly a dále se vyvíjely pravdy přirozené a nadpřirozené, kdežto u ostatních národů pohanských s nepravdou se mísily a po-

rušení braly. Přirovnávající prvotní tradice mezi sebou a s tradicemi národa vyvoleného, shledáváme příbuznost mezi nimi a společný původ a poznáváme pravý smysl jejich.

Kdežto prvotní tradice pokládati sluší za předhistorické počátky vzdělanosti, na kterých se dále stavělo, jsou práce starých theologů, jež Plutarch nazývá nejstaršími filosofy, svazkem, jenž spojuje ony tradice s filosofií spekulativnou. Po intuici věstců následovala explikace theologů a po explikaci spekulace filosofů. Klasičtí národové rozeznávají tři druhy theologie: zákonodárnou, ze které vzešly vědy posvátné, později světské, mythickou, ze které vzešlo básnictví, a fysickou, o přirozenosti (fysis) Božské jednáající, ze které vzešla filosofie. Proto sluší nazvati prvotní náboženství, v tradicích zachované, prarodcem, theologii matkou všeliké vzdělanosti lidské světské.

Prvotní náboženství se zachovalo a vyvíjelo bez pohromy ve Starém zákoně a v Novém zákoně bylo dokonáno, aby dále trvalo v Církvi Kristově, katolické. Toto pak náboženství se přednáší na fakultě theologické, katolické.

Proto souvisí fakulta theologická, katolická se všemi vedami a uměními, když uvažujeme jejich počátky.

Posléze činím tři závěrky, jež takto znějí:

1. Jelikož jest věčná souvislost mezi theologii katolickou, na fakultě přednášenou, a ostatními fakultami, byla by universita bez fakulty theologické kusou, nedokonalou, neúplnou, nebyla by universitou.

2. Theologická fakulta katolická jest jakýmsi tmelem, jenž spojuje všecky fakulty v jeden organický celek.

3. Theologická fakulta katolická jedná o filosofii pravé a nadpřirozeném náboženství

pravém, jež jsou zřídlem, živitelem a ochráncem věd na universitě pěstovaných.

d) Sedmý důvod příslušnosti.

Právem přísluší bohovědě katolické na universitách fakulta. Neboť Církev katolická zakládala university a svou bohovědu na nich umísťovala. Uvažme blíže toto právo historické.

Ve své „Obraně základů víry katolické“ (díl druhý svazku druhého str. 64. a 65.) píše takto:

Když již školy farní, klášterní, kanovnické a biskupské kvetly, vznikly zvolna university, na něž měla Církev katolická, jejich zakladatelka, mocný vliv. Neboť 1. také university, jež vznikly volným združením anebo ze školy kanovnické se utvořily, byly podrobeny dozoru kancléře biskupského; než brzy dostalo se jim přímé ochrany papežovy, jenž jim ustanovil kancléře, jemuž uložil bdíti nad akademickými promociemi. 2. Založení university záviselo na potvrzení papežově. 3. Cílem university bylo nejenom pěstovati vědu, ale také podporovati víru. 4. Nejstarší řády universitní byly rázu duchovního. 5. Mnohé university starší byly založeny duchovními statky. 6. Všecky university starší těšily se z výsad nejenom světských, ale i duchovních. 7. Všecky university starší měly zvláštní konservatory papežských výsad, kteří byli buď od papeže ustanoveni anebo s povolením papežovým od universit svobodně voleni. 8. Reformátoři a visitatoři bývali od papežů anebo sněmů církevních posíláni na různé university. 9. Některé university měly právo papeži předkládati seznam hodných kandidátů pro církevní záduší. 10. Mnohé university radily a rozhodovaly v otázkách církevních. 11. Všem universitám starším bylo předepsáno vésti život podle

učení Církve katolické. Ve středním věku, který od nepřátel Církve katolické se pokládá za věk temnosti, bylo založeno 46 universit. Všecky možné svobody a výsady byly udílány od Církve katolické. Papež Urban vydržoval na různých universitách v téže době 1000 studujících.

e) Osmý důvod příslušnosti.

Právo historické, které má bohověda katolická, žádajíc pro sebe fakultu universitní, nebylo přerušeno ani zrušeno, když protestantismus a liberalismus universit se zmocnily a je Církvě katolické odcizily. Neboť Církev katolická zřídila a zřizuje své university katolické: v Luvani, Paříži, Lille, Toulouse, Angersu, Lyonu, Washingtonu, Dublinu, Římě, Manile, Beirutu, Tokiu, Georgetownu, St. Louisu, Quebecu, Montrealu, Freiburgu ve Šv. Jakého stupně dokonalosti může dospěti katolická universita, dokazuje universita v Luvani. Loni jsme četli v novinách: Studující jesuitské university sv. Ludvíka v Americe vyznamenán. V Jefferson City Mo. konaly se státní právnické zkoušky, jichž se účastnili studenti všech universit Spojených států Severoamerických, jakož i mnozí studující ze států jiných. Při zkouškách obstáli nejlépe studující jesuitské university st. louiské, což jest opětným důkazem, na jakém stupni dokonalosti universita tato se nalézá. Jeden její studující obdržel při zkouškách první cenu, ač se zkoušek účastnil také studující university harvardské, o níž se rozhlašuje, že jest nejvzornější universitou Soustátí. — Jest zajisté nespravedливо upírati bohovědě katolické právo fakulty universitní. Kdo by ji chtěl z university vypuditi, dopouští se bezpráví proti právu historickému, jež platí od začátku až po naši dobu.

f) Devátý důvod příslušnosti.

Devátým důvodem příslušnosti jest vzdělanost, jakou žádá Církev katolická od svých kněží a jakou posud dostávají posluchači fakulty boho-
vědecké na universitě, vzdělanost právě univer-
sitní, vzdělanost universitě ke cti sloužící. O této vzdělanosti píše ve své „Obraně z. v. K.“
II 2. 95 toto:

Církev katolická vždycky, také ve středním věku žádala a žádá, aby kněží byli řádně vzděláni podle potřeb a okolností časových. O způsobě vzdělávání jejich v době minulé nechci promluvíti, pouze o nynějším; z přítomnosti souditi lze analogicky na minulost, poněvadž pečlivost, kterou má Církev katolická nyní, jest pokračováním pečlivosti dřívější.

Kdo chce za naší doby se vzdělati na kněze, musí míti takové vzdělání všeobecné, na gymnasiích nabyté, jaké má právník, lékař, profesor; musí tedy znáti bohovědu křesťanskou, katolickou, literaturu národů staroklasických a národa svého, musí býti vycvičen gramatikou, stylistikou a slovesností, musí býti zkušen dějin všeobecných a dějin svého národa, jakož i přírodních věd a matematiky, musí znáti logiku a psychologii. Avšak musí míti to, co jest nade všecko důležité: výchovu nábožensko-mravní, křesťansko-katolickou a čistý úmysl, Bohu milý a Církvi katolickou schvalovaný, jej do stavu kněžského vedoucí. A věru nelitoval toho nikdy kněz, že jeho vzdělání theologickému předcházelo vzdělání gymnasiální; jenom někdy těžce nese kněz, že někteří profesori nevzdělávají mládež gymnasiální podle pravdy a k životu mravnímu. Lásku, kterou měl kněz na gymnasiu k vědám světským, podržuje a rád si z nich přečte, pokud jest možno a pokud vyžaduje povolání

kněžské; ano někteří kněží věnují čas, který po vyplnění povinností kněžských zbývá, vědám přírodním anebo filosofii anebo dějinám anebo uměním.

Vědy theologické, kterými se vzdělává kněz katolický, jsou:

1. Filosofie křesťanská, aristotelicko-thomistická, neo-scholastická, jediná pravá a pravdivá, která slouží za přípravu a úvod ke studiím katolicko-theologickým a která v sobě drží logiku dialektickou a kritickou, metafysiku obecnou a tři metafysiky zvláštní: o Bohu, člověku a přírodě, etiku a právo přirozené, posléze dějiny filosofie. Na některých ústavech katolických věnují se filosofii plně tři roky. Kandidát kněžství katolického učí se také filosofické disputaci a poznává nepravdivé názory filosofické, aby je dovedl odmítnouti.

2. Bohověda základní anebo obranná dogmatika obecná. Tato nauka filosoficky a historicky dokazuje, že náboženství křesťanské jediné jest pravé a dokonalé, že jest od Boha nadpřirozeně zjeveno a Církvi katolické svěřeno, od které je lidé vírou přijímají. Na ni připadá důkazy jistotnými položiti nezvratné základy náboženství křesťanského, námitky, jež zavrhuji veškeré náboženství, odrážeti týmiž zbraněmi, jakými se činí, a bohovědce připraviti k dogmatice samé, která jednotlivě vykládá, čemu věriti třeba. Za tím účelem přechází bohověda základní od filosofie, která v bohovědě přirozené vrcholí, a od dějin obecných, ze kterých poznáváme život všelidský a prozřetelnost Boží o lidstvo pečující, k bohovědě nadpřirozené a dokazuje, že nadpřirozené zjevení Boží jest možné, relativně nutné, prospěšné a skutečné, že víra, kterou přijímá člověk toto zjevení, není nerozumná. Setkává se kandidát kněžství také s těmi

námitkami, jež proti pravdě náboženství křesťanského se činí z přírodních věd neprávě, a jest uspokojen.

3. Vědy, jež zjednávají známost písma sv. St. a N. Zákona, vědy biblické. Řeči semitské, zvláště hebrejská, řeč řecká a latinská, starožitnosti hebrejské, dějiny biblické, úvod do knih biblických, ve kterém se dokazuje jejich věrohodnost, posléze výklad Písma sv. sám. Jimi poznává a oceňuje kandidát knihu nejvzácnější od Boha inspirovanou.

4. Věda patristická. Jedná o spisech sv. Otců, kteří svědectví vydávají o víře Kristově, o víře, kterou předkládá Církev katolická.

5. Hermeneutika. Vykládá metodu, kterou se učení Kristovo o víře a mravech čerpá z tradice ústní a napsané.

6. Dogmatika. Podle hermeneutiky čerpá s jistotou z obojí tradice články víry, vyjadřuje je patřičnými a jasnými pojmy a slovy analogickými, vykládá smysl článků víry, dokazuje o pravých tajemstvech víry s pravděpodobností, že jakkoli o nich nevysvítá pro nás, pokud na zemi meškáme, nutnost logická, zřejmost vnitřná, přece nejsou nerozumny, činíc důkazy z obdoby, analogie, čerpané z věcí přirozených, a ze srovnalosti jednoho článku s ostatními a s posledním cílem člověka, vyvozuje z článků víry nové pravdy v nich zavínuté úsudkem a vyvrací námitky proti tajemstvím činěné. Ovšem předkládá a pojednává svým způsobem také takové články víry, jež filosofie dokazuje ze zřejmosti vnitřné a jež jsou podkladem článků víry právě tajemných. Ve své části spekulativné jednajíc o pravých tajemstvech víry nestává se víře nevěrnou, od ní vycházejíc a k ní opět se vrací. Dogmatika nemůže býti neznalou přirozeností, nad kterou jest postavena nadpřirozenost.

7. Morálka katolická, od Boha nadpřirozeně zjevená, postavená nad morálkou filosofickou, naukou, jež jedná o přirozeném způsobu, jakým život lidský má býti uspořádán. Tato sedmá nauka nadpřirozená, předpokládajíc dogmatiku, ke které se má, jako ovoce ku květu, a morálku filosofickou, jejíž zákony jsou v ní obsaženy jako podklad, učí, kterými zákony má člověk svou vůli svobodnou řídit, aby došel svého cíle nadpřirozeného, vniká hluboko do všech poměrů života lidského a zjednává člověku dokonalost a blaženost nejen přirozenou, nýbrž také nadpřirozenou. Největším dobrodincem společnosti lidské jest kněz katolický, jenž sobě a jiným morálku katolickou činí pravidlem života. Morálka katolická přihlíží k poblouzením časovým, na př. k socialismu a poskytuje nápravu.

8. Právo církevní. Souvisí s právem občanským, kterého nemůže býti kněz nevědom. Na patřičném poměru práva tohoto k onomu spočívá blaho Církve a státu.

9. Bohověda pastýřská. Učí, jak si má vésti kněz ve všech poměrech, okolnostech a potřebách života lidského, aby řádně konati mohl úřad svůj učitelský, kněžský a pastýřský. Zvláštními naukami jejími jsou řečnictví, katechetika a paedagogika. Dokonalá paedagogika vyplývá z filosofie křesťanské a morálky katolické. Zvláštní pečlivost věnuje bohověda pastýřská liturgii a zpovědnici.

10. Umění církevní. Má na zřeteli krásu náboženství křesťanského přirozenou a nadpřirozenou. Umění náboženská dala vznik uměním světským.

11. Dějepis církevní. Vykládá veškerý život Církve katolické od počátku pokolení lidského až po naši dobu a bude vykládati až do soudu všeobecného, kdy Církev bojující ustoupí Církvi

vítězné. Dějepis církevní souvisí s dějinami občanskými, kterých nemůže býti kněz nevědom. Dějiny církevní, ve kterých se objevuje dvojitá stránka: lidská a Božská, jsou-li pravdivě líčeny, jsou důkazem pravdy Církve katolické, od Boha založené, zachovávané a řízené.

Z těchto všech věd náboženských, z nichž každá sama o sobě vyhovuje zákonům logickým a které pospolu činí jeden celek soustavný, organický, pravdu, dobro a krásu v sobě chovající, od Boha založený a k Bohu směřující, musí kandidát skládati zkoušky s dobrým prospěchem dříve, než jest na kněze posvěcen, před řádnou komisí. Později pak musí se podrobiti opět zkouškám, když chce se státi farářem. Také se konají zvláštní zkoušky přísné pro dosažení hodnosti doktorské. Posléze jsou zkoušky předepsány pro samostatná místa katechetská.

Uvážíme-li, co všecko vykládá budoucímu knězi bohověda katolická jak na fakultě theologické, tak i na biskupských ústavech, zda nenazveme studia theologická universitními, zdaž neřekneme, že kněz vědami náboženskými dochází vysokého stupně vzdělanosti, který jej na roveň staví právníku, lékaři, profesoru středškolskému?

Vzdělávání vědami náboženskými je takové, že podává příležitost důkladněji se zabývatí vědami světskými a vniknouti hlouběji do všech poměrů života lidského. Není tedy divu, že mnozí kněží katoličtí se obírali a obírají také vědami přirozenými, ku kterým je vybízejí vědy náboženské, jakož i uměními krásnými, a že nabyli a nabývají o životě lidském známosti obšáhlejší.

Avšak Církev katolická, jsouc výtečnou, nejlepší vychovatelkou, nepečuje o to jediné, aby kandidáti kněžství si osvojili na fakultě boho-

vědecké anebo na ústavě biskupském učenost posvátnou, náboženskou. Kandidáti musí nabyti patřičné výchovy, aby byli bedliví svatosti života kněžského, aby také jiné vedli k životu náboženskému podle učení Církve katolické. Neboť tři jsou požadavky, kterým mají kandidáti vyhověti: učenost posvátná, náboženská, svatost života kněžského a horlivost apoštolská, o blaho bližního, hmotné a duchovní, časné a věčné pozemské a nebeské pečující.

Z toho všeho následuje, že bohovědě katolické přísluší fakulta universitní.

Majíce na zřeteli všech šest hlavních oddílů tohoto spisu, říci musíme, že mezi vědou a vírou netoliko není sporu, nýbrž svornost a sjednocenost. Je to velkolepá symfonie.

OBSAH.

	Strana
Úvod	5
1. Co jest věda a co jest víra? Poměr mezi nimi.	6
2. Jakou vážnost a pečlivost věnuje Církev katolická vědě a víře?	13
3. Zvláštní péče Církev katolické o filosofii a dějepis.	23
4. Filosofie křesťanská.	24
5. Dějepis.	36
6. Přísluší-li bohovědě katolické fakulta universitní?	42
a) První důvod příslušnosti (důsledek z dřívější úvahy)	42
b) Další čtyři důvody (vlastnosti učiva universitního).	43
c) Šestý důvod (věcná souvislost).	43
d) Sedmý důvod (původ universit).	61
e) Osmý důvod (historické právo posud platné).	62
f) Devátý důvod (vzdělanost kněze katolického).	63

